

O B S E

Kancelarija za demokratski institucii i ~ovekovi prava

PORANE[NA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA

PARLAMENTARNI IZBORI

15 SEPTEMVRI 2002

Misija za nabquduvawe na izbori na OBSE/ODIHR

FINALEN IZVE[TAJ

Var{ava

20 noemvri 2002 godina

- I. IZVR[NO REZIME
 - II VOVED I NAODI
 - III. POLITI^KA POZADINA
 - IV. ZAKONSKA RAMKA
 - V. IZBORNA ADMINISTRACIJA
 - A. Registrirawe na kandidatski listi
 - B. Izbira~ki spisok
 - C. Predvremeno glasawe (posebno glasawe i glasawe so podvi`na glasa~ka kutija)
 - 1. *Posebno glasawe*
 - 2. *Glasawe so podvi`na glasa~ka kutija*
 - VI. IZBORNA KAMPAWA
 - VII. MEDIUMI
 - VIII. GLASAWE I BROEWE
 - IX. PRIGOVORI I @ALBI
 - X. REZULTATI
 - XI. NASTANI PO DENOT NA IZBORITE
 - A. Pretres vo pe~atnicata
 - B. Pritisok vrz Pritsedatelot i ~lenovite na DIK
 - C. Drugi aktivnosti na Ministerstvoto za vnatre{ni raboti
 - XII. U^ESTVO NA NACIONALNI MALCINSTVA I @ENI
 - A. Nacionalni malcinstva
 - B. @eni
 - XIII. DOMA[NI NABQUDUVA^I
 - XIV. PREPORAKI
 - A. Zakonski preporaki
 - B. Administrativni preporaki
 - C. Preporaki za mediumite
 - D. Preporaki za finansii
 - E. Preporaki za me|unarodnite organizacii
- ANEKS A: PRIGOVORI I @ALBI
- ANEKS B: MONITORING NA MEDIUMITE

PORANE[NA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA

PARLAMENTARNI IZBORI

15 SEPTEMVRI 2002

Misija za nabqduvawe na izbori na OBSE/ODIHR

Finalen izve{taj¹

I. IZVR[NO REZIME

Parlamentarnite izbori od 15 septemvri 2002 godina vo porane{nata Jugoslovenska Republika Makedonija bea sprovedeni vo najgolem del vo sklad so zalo`bite na OBSE i me|unarnite standardi za demokratski izbori. Sepak, neкои aktivnosti na Ministerstvoto za vnatre{ni raboti, kako i na aktuelnata glavna vladea~ka partija vo periodot po denot na izborite i pred kone~noto zavr{uvawe na izborniot process predizvikaa seriozna zagri`enost.

Prvite post-konfliktni izbori bea integralna komponenta na Ohridskiot ramkoven dogovor so koj zavr{i krizata vo 2001 godina, i be{e vo golem del sfaten kako test za vra}awe na stabilnosta vo zemjata. Vo ovoj pogled, uspe{noto sproveduvawe na ovie izbori be{e ogromen pridones za restavrirawe na osnovata za mir i za regularen demokratski proces, a pretstavuva{e zna~itelno politi~ko dostignuvawe. Po vtor pat vo sukcesivnite parlamentarni izbori, silata be{e prefrlena od vladata na opozicijata na demokratski na~in.

Imaj}i ja predvid specifi~nata politi~ka pozadina a so ogled na neodamne{nite zaklu~oci od nabqduvawata na izborite, parlamentarnite izbori vo 2002 godina gi odrazuvaa slednite va`ni dostignuvawa:

- Novite izborni zakoni usvoeni vo juni 2002 godina efikasno se osvrnaa na neкои nedostatoci koi bea prethodno zabele`ani, a op{to zemeno obezbedija soodvetna zakonska osnova za izborite;
- Izbornite komisii vo osnova ja izvr{uvaa svojata rabota na neutralen i profesionalen na~in, a Dr`avnata izborna komisija (DIK), osobeno, rabote{e transparentno i kolegijalno. DIK izdade upatstva koi go razjasnija tolkuvaweto i ja podobrija uniformnata primena na izbornite zakoni;
- Politi~kata kampawa be{e relativno vozdr`ana;

¹ Ovoj izve{taj e preveden i na makedonski. Sekako, angliskata verzija ostanuva kako edinstven oficijalen dokument

- Patroliraweto na policijata vo tekot na mitinzite, drugite izborni nastani, kako i samiot den za izbori, be{e soodvetno;
- Mediumite bea pluralisti~ki vo {iroka smisla na zborot, a na glasa~ite im ponudija {irok spektar na informacii za aktivnostite na kandidatite. Javnite regulativni organi go sledea i izvestuvaa za politi~koto reklamirawe i pokrivawe na kampawata na televizija, no ovie izve{tai ne dovedoa do sproveduvawe na zakonot.

Periodot na izbornata kampawa povremeno be{e naru{en so slu~ai na nasilstvo, vkladuvaj}i napadi i ubistva na policajci i zemawe zalo`nici, {to eksplicitno ne be{e povrzano so izborite, napadi vrz partiski kancelarii, kako i zakani i napadi na mediumske pretstavnici. Ponatamu, izvesni aktivnosti od strana na vlastite pridonesoa za zgolemuwawe na tenziite vo tekot na kampawata.

Incidenti so nasilstvo, zakani, i o~igledno selektivna primena na zakonski proceduri kon kandidatite nemaat svoe mesto vo eden demokratski izboren proces. Vo sekoj slu~aj, samiot izboren proces funkcionira{e dobro i poka`a zna~itelna otpornost pri vakvite pritisoci.

Vo tekot na izborniot proces, i vo periodot vedna{ potoa, stanaa o~igledni drugi nedostatoci:

- Kanalite na dr`avnata televizija ne ponudija fer i ednakvo pokrivawe na izborite. Ima{e brojni prekr{uvawa na pravilata vo vrska so politi~koto reklamirawe i pokrivawe na izborite i od dr`avnite i od komercijalnite kanali;
- Izbornite zakoni se u{te soodr`at dvosmislenosti i nedoslednosti, osobeno vo vrska so odredbite za prigovori i `albi, odreduwaweto i objavuwaweto na izbornite rezultati, i glasa~koto pravo na gra|anite koi nemaat `iveali{te na teritorijata na RM;
- Metodot na nazna~uvawe na organi za sproveduvawe na izbori bara ponatamo{no razgleduvawe; i
- Po izborniot den, vrz DIK be{e izvr{en preteran pritisok od ministerot za vnatre{ni raboti i drugi pretstavnici od negovoto ministerstvo i od vladea~kata partija VMRO-DPMNE. Nivnoto odnesuvawe gi prekr{i zalo`bite na OBSE izborite da minat bez zapla{uvawe i delba me|u dr`avnite i politi~kite aktivnosti.

Izborniot den se karakterizira{e so visok odziv na glasa~ite (73.4%), nekolku izolirani incidenti na nasilstvo, i vo osnova toa be{e ureden proces na glasawe, so iskluk na zna~itelna broj na slu~ai na grupno glasawe i glasawe so polnomo{no vo

odredeni oblasti so etni~ki malcinstva. Broeweto na glasovi te~e{e voglavno bez problemi.

Pove}e faktori pridonesoa za efektivnoto sproveduvawe na ovie izbori, a osobeno:

- Kako {to e pogore navedeno, profesionalizmot na DIK, koja go vode{e izborniot proces niz te{ka op{ta sostojba;
- Golemiot broj na me|unarodni i doma{ni nepartiski nabqduva~i, koi ja zgolemija transparentnosta i doverbata na javnosta vo izborite; i
- Zna~itelnata razlika vo marginite na glasovite dobieni kaj glavnite natprevaruva~ki partii, {to gi namali pritisocite vo post-izborniot period, osobeno vo odnos na utvrduvaweto na rezultatite.

Otsustvoto na koj bilo od ovie faktori bi mo`elo da odkrie drugi nedostatoci vo izborniot sistem, i da pretstavuva pogolem predizvik otkolku vo ovoj slu~aj. OBSE/ODIHR e podgotvena tesho da sorabotuva so vlastite vo osvrnuvawe na zagri`enostite i preporakite sodr`ani vo ovoj izve{taj.

II. VOVED I NAODI

Na pokana od ministerot za nadvore{ni raboti, OBSE/ODIHR anga`ira Misija za nabqduvawe na izbori (MNI) za nabqduvawe na parlamentarnite izbori na 15 septemvri 2002 godina. G-not Xulijan Pil Jeits (Obedineto Kralstvo) be{e nazna~en za [ef na Misijata za nabqduvawe na izborite (MNI), koja po~na so rabota na 22 juli 2002 godina.

Na izborniot den, OBSE/ODIHR mu se pridru`i na Parlamentarnoto sobranie na OBSE, Parlamentarnoto sobranie na Sovetot na Evropa i na Evropskiot parlament so cel da se formira Me|unarodnata misija za nabqduvawe na izborite (MMNI). Ovoj izve{taj gi zdru`uva naodite na 54 me|unarodni eksperti, dolgoro~ni nabqduva~i i srednoro~ni nabqduva~i, koi bea prisutni vo glavniot i edinaeset regionalni centri vo period od okolu osum nedeli, i koi gi nabqduvaa izbornite podgotovki, kampawata, denot za izborite i post-izborniot proces.

Izve{tajot gi soedinuva i naodite na 869 kratkoro~ni nabqduva~i od 41 dr`ava u~esni~ka na OBSE, vku~uvaj}i i eden kontingent od 86 nabqduva~i podr`ani od Evropskata komisija, koi go nabqduvaa glasaweto na denot na izborite pod kapata na MMNI. Ambasadite na zemjite u~esni~ki na OBSE vo Skopje i misiite na me|u-vladini i nevladini organizacii velikodu{no pridonesoa za vkupniot broj na kratkoro~ni nabqduva~i. Na denot na izborite, nabqduva~ite napravija 3,629 poseti na

2.523 izbira~ki mesta od vkupniot broj od 2,972 niz celata zemja.

OBSE/ODIHR saka da mu se zablagodari na Ministerstvoto za nadvore{ni raboti, Dr`avnata izborna komisija, i na drugi nacionalni i doma{ni organi za nivnata pomo{ i sorabotka vo tekot na nabqduvaweto. OBSE/ODIHR isto taka saka da ja izrazi svojata blagodarnost na Nabqduva~kata misija na OBSE vo Skopje, Kilibarnata lisica na NATO i Namenskite sili Lisica, Kancelarijata za informacii na Sovetot na Evropa vo Skopje, kako i na drugi me|unarodni organizacii i ambasadi akreditirani vo Skopje, za nivnata podr{k}ka za vreme traeweto na misijata.

III. POLITI^KA POZADINA

Parlamentarnite izbori od 15 septemvri 2002 godina bea treti od nezavisnosta vo 1991 godina. Osobena se va`ni po te{k}iot posleden mandat na Sobranieto, koe be{e soo~eno so begalska kriza koja be{e rezultat od vojната vo Kosovo vo 1999 godina, kako i bezbednosnata kriza od 2001 godina. Politi~kiot sistem be{e naru{en so ovie nastani i Sobranieto se podeli, so {to osumte partii vo 1998 godina prerasnaa vo 16 vo po~etokot na ovaa godina. I sostavot na Vladata se menuva{e periodi~no, osobeno so povremenoto vospostavuvawe na "lada vo edinstvo" (maj-noemvri 2001 godina), koja gi pretstavuva{e ~etirite partii koi go potpi{aa Ohridskiot ramkoven dogovor (ORD). Sega{nite parlamentarni izbori se integralna komponenta na ORD. Ponatamu, toj be{e sfaten kako test za vra}awe na zemjata vo redovniot demokratski proces i seop{ta stabilnost.

Post-izbornite nabqduvawa na OBSE/ODIHR go izvedoa zaklu~okot deka izbornite zakoni obezbedile soodvetna osnova za efektivno sproveduvawe na izborite. Istovremeno, bea zabele`eni te{k}otii koi se dol`ea na dvosmislenosti i nedoslednosti vo relevantnite statuti. Vo odnos na sproveduvaweto na izborite, prethodnite izve{tai zabele`aa podobruvawa no dokumentiraa ponatamo{n}i problemi koi popre~uvaa nekvalifikuvana poddr{k}ka na procesot. Osobeno, neuspe{no be{e spre~uvaweto na neregularni i la`ni aktivnosti. Ponatamu, izborite ~esto bea sproveduvani vo atmosfera na napnatost, so zapla{uvawa i nasilstva vrz glasa~ite, izbornite slu`benici i drugi. Golem broj od najlo{ite povredi se slu~ija vo tek na povtoruvaweto ili vtoriot krug na izborite.

IV. ZAKONSKA RAMKA

Sobranieto se состоi od 120 pretstavnici. Tri novi izborni zakoni bea doneseni za parlamentarnite izbori vo 2002 godina: Zakonot za izbor na pratenici od 2002 godina ("Zakon za parlamentarni izbori"), koj stapi na sila vo juli 2002 godina; Zakonot za izbira~ki spisok ("Zakon za izbira~ki spisok"); i Zakon za izborni edinici ("Zakon za izborni edinici").

Novite izborni zakoni bea del od pogolemiot paket na zakoni predvideni za implementacija na Ohridskiot ramkoven dogovor (ORD). Be{e postignat dogovor me|u ~etirite partii potpisni~ki na ORD so ohrabruvawe i podr{ka od me|unarodnata zaednica. Zakonot za parlamentarni izbori pretstavuva zna~aen napredok vo odnos na prethodnoto zakoni. Brojni podobruvawa bea napraveni vo odredbi koi bea identifikuvani kako problemati~ni na poslednite izbori. Sepak i ponatamu ostanuvaat zna~itelni nedostatoci.

Zakonot za parlamentarni izbori nudi nov metod za izbori koj se temeli na multi-regionalno proporcionalno zastapuvawe. Registrirane politiki partii i drugi podnesuva~i (koalicii od partii ili "grupi glasa~i") mo`at da se natprevaruvaat na izborite vo regionite so nominirawe na zatvoreni kandidatski listi. Noviot metod go poednostavuva izborniot proces so eliminirawe na baraweto za vtor krug; toj isto taka mo`e da pomogne vo namaluvawe na me|u-op{tinskata politika napnatost preku podelbata na izbornite trki me|u {est regioni, i da ja zajakne zastapenosta na pomali malcinstva i partii. Formalniot prag za dobivawe mesta vo Sobranieto be{e eliminiran.

Za sproveduvawe na noviot zakon, preku Zakonot za izborni edinici bea vospostaveni {est izborni regioni so komparativen broj na registrirani izbira~i. [este izborni edinici formirani spored ovoj zakon ne gi reflektiraat postoe~kite regionalni granici. Regionite se re~isi ednakvi po brojot na registrirani glasa~i, so okolu 280,000 vo sekoj od niv. Vo sostavot na dva od regionite (broj 3, vo centralnite i severoisto~ni delovi; i broj 4, vo ju`niot i jugoisto~eniot predel) se so dominiraat etni~ki Makedonci; vo u{te dva regioni (broj 1, vo delot na glavniot grad, Skopje; i broj 5, jugozapad) dominiraat etni~ki Makedonci; vo eden region (broj 6, na severozapad) dominiraat etni~ki Albanci; i eden (broj 2, na severoistok) e etni~ki izbalansiran, vku~uvaj}i i izvesen broj na Romi i etni~ki Srbi.

Glavnite preostanati pra{awa za zagri`enost vku~uvaat: doverba vo sudstvoto za ~lenstvo vo izbornite komisii; nejasni odredbi koi se odnesuvaat na ulogata na bezbednosnite sili za vreme na izborite; dvosmisleni i nedosledni odredbi za poni{tuvawe na rezultatite, povtoruvawe na izbori, prigovori i `albi; glasa~koto pravo na gra|ani koi nemaat `iveali{te na teritorijata na RM; i ne-primenuvawe na finansiskite propisi.

V. IZBORNA ADMINISTRACIJA

Zakonot za parlamentarni izbori vospostavuva administrativen sistem so ~etiri nivoa: Dr`avna izborna komisija (DIK), {est regionalni izborni komisii (RIK); 34 op{tinski izborni komisii (OIK); i 2,793 izbira~ki odbori (IO).

DIK, pod odgovornoto i sposobno rakovodeve na nejziniot predsedatel, g-|a Mirjana Lazarova-Trajkovska, napravi zna~itelen pridones kon kreirawe na avtonomna izborna administracija. DIK rabote{e na transparenten i op{to zemeno kolegijalen na~in, dr`ejki redovni otvoreni plenarni sednici, i komuniciraj}i so javnosta preku kancelarija za pe~at i veb stranica. Za `al, po denot na izborite, ~lenovite na DIK, ~ii nazna~uvawa bea napraveni pod za{tita na glavnata vladea~ka partija, bea zameneti za vreme od nekolku denovi so nivnite zamenici od o~igledno takti~ki partiski pri~ini, a kolegijalnosta koja postoe{e dotoga{ se izgubi za smetka na post-izbornata konfrontacija. Sepak, kolegijalniot pristap be{e obnoven koga dva prvobitni ~lenovi se vratija na svoite mesta kratko vreme pred DIK da ja zavr{i svojata rabota. Me|unarodnite nabqduva~i bea postojano vo mo`nost da prisustvuvaat na sostanocite na rabotnite grupi na DIK i na drugi aktivnosti koi ne bea javni.

Op{to zemeno, RIK i OIK isto taka rabotea na transparenten na~in. Pregledot od DIK na rezultatite tabulirani od strana na RIK i OIK pred odreduvaweto na krajnite rezultati, sepak, poso~i eden zna~itelen broj na nesovpa|awa vo nivnata rabota vo ovaa smisla.

DIK usvoi neophodni i korisni upatstva, osvrnuvaj}i se na dvosmislenostite i drugite nedostatoci vo noviot zakon za parlamentarni izbori. Mnogu od ovie instrukcii se odnesuvaa na preporakite dadeni od strana na OBSE/ODIHR i drugi od me|unarodnata zaednica. Nekoi od najva`nite upatstva usvoeni od DIK se odnesuvaa na anga`iraweto i ulogata na policijata; validnosta na glasa~koto liv~e; predvremenoto i glasaweto so podvi`na glasa~ka kutija; i identifikacijata na glasa~ot. Ponatamu, Nabqduva~kata misijata na OBSE vo Skopje, zaedno so Ministerstvoto za vnatre{ni raboti (MVR) obezbedija mnogu potrebna obuka za okolu 3,500 policajci vo vrska so nivnata uloga za vreme na izborniot proces.

Sostanocite na RIK i OIK se odr`uvaa na vreme i bea op{to prifateni. Sepak, vo soglasnost so preodnite odredbi vo zakonot, samo ~etiri partii potpisni~ki na ORD imaa pravo na izbor na polno ~lenstvo, iako ostanatite podnesuva~i na kandidatski listi imaa pravo da imaat svoi pretstavnici vo ovie komisii kako i vo izbira~kite odbori (IO), no bez pravo na glas. Za ovie izbori, odredbata pomogna za da se osiguri deka izbornite komisii i izbira~kite odbori }e imaat ~lenovi i od vladea~kite i od opozicionite partii. No, za idnite izbori, nejasnite odredbi za izbor na polno ~lenstvo vo izbornite komisii bi mo`ele da ispu{tat nekoi partii so silna podr{ka od narodot.

Otsustvoto na pretstavnici od drugite podnesuva~i na listi vo DIK be{e donekade problemati~no, odnosno spre~uva{e pridones i u~estvoto na onie koi ne bea vклу~eni vo nejzinoto ~lenstvo. Va`nite odluki na DIK se donesuvaa bez mo`nosta za

konsultacija so ovie izborni natprevaruvalci. Kako rezultat od toa, mozebi se sluile gre{ki, kako {to se onie vo vrska so peateweto na imeto na glavniot kandidat od edna od nepretstavenite partii na glasa~kite liviwa vo eden region. Takvite gre{ki bi moele da dovedat do podnesuvawe uspe{ni `albi vo sudovite, {to podocna bi moelo da pretstavuva i zakana za izborniot proces ili za rezultatite.

Iako zakonot odreduva postoeve na sekretarijati na DIK i RIK, takvi slu`bi ne moea celosno da se vospostavat za ovie izbori. Taka, mnogu od administrativnite zada~i moraa da bidat izvr{eni od ~lenovite na komisijata so relativno mala tehni~ka podr{ka od administracijata. Ova moe{e da predizvika seriozna te{kotija koga DIK mora{e da gi podgotvi rezultatite i da rasprava po odnosnite `albi, od koi mnogu bea oigledno podneseni so cel DIK da se pretrupa so podnesocite, da se predizvika obstruktivno odnesuvawe vo ramki na samata DIK, i so obidi od strana na MVR i li~nosti od vladea~kata partija da atakuvaat vrz verodostojnosta na izborite (vidi sekcija XI podolu, vo Nastani po denot na izborite).

Ponatamo{na te{kotija vo vospostavuvawe na izbornite komisii pretstavuva{e metodot za nazna~uvawe na nivni ~lenovi. Sekoja komisija vku~uva{e zna~itelan broj na sudii od sudovi na razni nivoa koi bea nazna~eni "so soglasnost na" ili "po predlog na" politi~kite partii. Nazna~uvaweto na ne pomalku od 140 sudii vrz osnova na preporakite od politi~kite partii predizvikuva seriozna zagri`enost okolu idnata uloga na nazna~enite sudski lica vo izbornata administracija, i nesomneno pridonese za brojot na sudii koi sakaa da ja izbegnat dol`nosta na izborite. Predizvikuvaj}i pogolema zagri`enost, dvajca sudii od Vrhovniot sud nazna~eni vo DIK, bea imenuvani vo sudot od Sobranieto malku porano istiot den. Se na se, najmalku 244 sudii od razni sudovi bea nazna~eni vo DIK, RIK i OIK.

Nazna~uvawata vo izbira~kite odbori (IO) bea voglavno napraveni na vreme, no uslovot pretsedatelite i potpresedatelite na IO "po pravilo" da bidat diplomirani pravnici ne moe{e da se ispolni, poradi toa {to potrebniot broj ne moe{e da se najde, osobeno vo ruralnite sredini, a nekoi kvalifikuvani lica ne bea soglasni da slu`at vo ova svojstvo.

Na kraj, me|unarodnata zaednica obezbedi izvонredna materijalna i stru~na podr{ka za izborniot proces, vku~uvaj}i kompletna oprema za glasa~kite mesta, programi za edukacija i informirawe na glasa~ite, programi za pomagawe na glasa~ite, lica za logisti~ka podr{ka za izbornite komisii, kako i obuka i prira~nici za postapkite za vrabotenite vo izbornata administracija. Vo me|unarodnite donatori spa|aa i Evropskata komisija, Agencijata za me|unaroden razvoj od SAD (USAID), i Ministerstvo za nadvore{ni raboti i Komonveltot na

Obedinetoto Kralstvo. Me|unarodnata fondacija za izborni sistemi (IFES) implementira{e mnogu od ovie programi.

A. Registrirawe na kandidatski listi

Od podnesuva~ite na listi se bara{e da ja registriraat svojata kandidatska lista vo RIK. Registriraweto na kandidatskite listi be{e sprovedeno bez pogolemi problemi, delumno zatoa {to so Zakonot na podnesuva~ite na listi im bea dozvoleni 48 ~asa da pravat ispravki i izmeni vo nivnite podnesoci.

Vo vrska so registriraweto na listite be{e podnesena samo edna `alba. Po `albata od Demokratskata partija na albancite (DPA), DIK ja poni{ti odlukata na RIK od izbornata edinica br. 5 da ne ja registrira nivnata lista poradi navodnoto zadocneto podnesuvawe. DIK donese odluka deka e izvr{eno navremeno podnesuvawe.

DIK gi objavi listite na kandidati za site izborni edinici na vreme, na 16 avgust. Vkupno 38 partii, partiski koalicii i nezavisni kandidati registriraa kandidatski listi vo edna ili pove}e od {este izborni edinici. Brojot na listite odobren vo sekoja edinica iznesuva{e: izborna edinica br. 1, 31; br. 2, 28; br. 3, 23; br. 4, 22; br. 5, 28; i br. 6, 21.

B. Izbira~ki spisok

Spored noviot Zakon za izbira~ki spisok, Ministerstvoto za pravda (MP) e odgovorno za zapi{uvawe na glasa~ite. Privremeno, Republi~kiot zavod za statistika (ZS) prodol`uva da gi izvr{uva tehni~kite operacii vo vrska so izbira~kiot spisok (IS). Po a`urirawe na spisokot so podatoci od drugite institucii (voglavno od MVR), Ministerstvoto za pravda (MP) ovozmo`i uvid na gra|anite vo izbira~kiot spisok vo vtorata polovina od juli. Vo tekot na ovoj period, javnosta ima{e mo`nost da go proverii IS vo mesnite kancelarii na MP, i da pobara ispravki ako e toa potrebno.

Javniot uvid vo izbira~kiot spisok be{e uspe{en, so re~isi 80,000 gra|ani koi izvr{ija proverka na spisokot. Sledstveno, politi~kite partii i kandidatite imaa mo`nost da nabavat elektronska kopija od koregiraniot IS. DIK primi samo edna `alba vo vrska so spisokot, od gra|anin ~ie barawe da bide dodaden vo spisokot bilo odbieno od MP; DIK nalo`i da se dodade imeto.

Izbira~kiot spisok be{e zavr{en od MP i dostaven do DIK na vreme, a DIK go odobri na 24 avgust. Ne be{e dostavena nitu edna `alba do DIK vo vrska so spisokot, iako {efot na organizacija {to gi pretstavuva etni~kite Makedonci vo stranstvo prilo`il podnesok vo vrska so izvesni bri{ewa od spisokot. Vkupniot broj na registrirani glasa~i be{e 1.664.296, okolu 30.000 glasa~i pove}e otkolku za poslednite izbiri vo 2000 godina.

Iako izbira~kiot spisok be{e podlo`en na javen uvid i barawa za ispravki, toj seu{te mo`e da so{dr`i neto~ni podatoci vo vrska so mestoto na `iveewe na glasa~ite koi ne proverile kako se zapi{ani. Ova primarno mo`e da e rezultat na golem broj gra|ani koi emigrirale, i ~ii imiwa i porane{ni adresi mo`at i ponatamu da stojat vo IS vrz baza na prethodnata registracija na mestoto na `iveewe.

Vo po~etokot na avgust, po~naa da se pojavuvaat informacii, delumno poradi izjavite na ministerot za vnatre{ni raboti, deka golem broj paso{i bile izdadeni vo negovoto ministerstvo (MVR) na etni~ki Makedonci koi `iveat vo stranstvo. Podocna vo avgust, ministerot za pravda obelodeni deka toj naredil da se odstranat okolu 3.200 imiwa od IS. Toa bea imiwa na lica na koi im bile izdadeni paso{i od MVR, i ~ii podatoci bile dadeni na MP za vkladuvawe vo IS, bidej}}iistekol periodot za vr{ewe ispravki.

So istra`uvawa se potvdi deka ovie imiwa, za koi kako mesto na `iveewe bila navedena adresata na direktijata na MVR vo Skopje, bile vkluceni vo podatocite vo IS i rasporedeni vo nekolku sosedni izbira~ki mesta. Celta na ovie aktivnosti be{e nejasna, a MVR i ponatamu tvrde{e deka imiwata bile validno predlo`eni za vkladuvawe vo IS. Sепак, imiwata bea izbri{ani po nalog na ministerot za pravda, a potoa DIK go odobri IS bez niv.

C. Predvremeno glasawe (posebno glasawe i glasawe so podvi`na glasa~ka kutija)

1. Posebno glasawe

Zakonot odreduva voeniot personal koj e na dol`nost, zatvorenците i vnatre{no raselenite lica (VRL) da glasaat na nivnata momentna lokacija i toa eden den porano od denot za regularno glasawe. No, ne specificira dali ovie kategorii na gra|ani {to glasaat nadvor od nivното postojano mesto na `iveewe treba da dobijат glasa~ki liv~iwa koi odgovaraat na regionot od koj {to tie doa|aat, ili na regionot vo koj tie privremeno se nao|aat. DIK donese odluka na ovie glasa~i da im se dadat glasa~ki liv~iwa od nivното mesto na poteklo.

Vrz osnova na podatocite od MP (i na Republi~kiot zavod za statistika), od DIK treba{e da obezbedi glasawe za 862 lica vo zatvor ili pritvor vo 10 popravni institucii; okolu 8.000 voeni lica na dol`nost vo 93 voeni bazi, {tabovi ili edinici; i vkupno 4.351 vnatre{no raseleni lica (VRL), koi bi glasale vo pet razli~ni op{tini. Posebnoto glasawe mora{e da bide sprovedeno od strana na najbliskiот IO na ovie lokacii.

Ovaa operacija se pretvori vo te`ok predizvik, osobeno so ogleđ na tolkuвaweto na DIK na izborniot zakon deka brojot na ispe~atenite i distribuirani glasa~ki liv~iwa treba to~no da

odgovara na brojot na zapi{anite glasa~i. So toa DIK ima{e namera da ja mo`nosta za polnewe na glasa~kite kutii ili za zamena na glasa~ki liv~iwa. No, ovoj priod ja eliminira fleksibilnosta za distribuirawe na glasa~ki liv~iwa tamu kade {to tie bea potrebni.

Kako posledica, DIK mora{e da sozdade eden slo`en sistem na isporaka na ovie glasa~ki liv~iwa od pe~atnicata vo Prilep direktno do lokacijata kade bi se sproveduvalo glasaweto, kako i za vra}awe na glasa~kite liv~iwa od ovie lokacii do izbornite edinici za koi tie bi se odnesuvale. Pe~atnicata mora{e da pripremi pakuvawa so glasa~ki liv~iwa za vojskata, zatvorenците i vnatre{no raselenite lica vrz osnova na specijalnite izvadoci od IS. Ovie specijalni pakuvawa so glasa~ki liv~iwa potoa bea isprateni, preku soodvetnite RIK i OIK, do izbira~kite odbori koi go sproveduvaat posebnoto glasawe. Ponatamu, bidej}i posebni pakuvawa so glasa~ki liv~iwa za site IO bea ve}e pripremeni od pe~atarot, izvesen broj na glasa~ki liv~iwa koi bea soodvetni za specijalnite glasa~i od IO moraa da bidat fizi~ki izdvojuvani od regularnite pakuvawa.

Sobranite podatoci od nabquduvaweto na predvremenoto glasawe poka`uvaat poslabo rabotewe na IO otkolku na denot na izborite, taka {to 16% od nabquduvanoto glasawe be{e oceneto kako "slabo" (nasproti 2,5% na denot na izborite), i zna~itelen broj na slu~ai na grupno glasawe. Slu~ajot so VRL koi glasaa vo Kumanovski ot centar za VRL "Kamp Kristal" predizvika osobena zagri`enost, bidej}i glasaweto mora{e da se prekine posle dva ~asa, {to se dol`e{e i na neefikasnosta na IO koi go sproveduvaa glasaweto, i na problemati~noto odnesuvawe na nekoi glasa~i i partiski aktivisti, popre~uvaj}i im so toa na nivnite simpatizeri da glasaat.

2. Glasawe so podvi`na glasa~ka kutija

Vo prilog na glasaweto za specijalnite glasa~i, nekoi IO moraa da sprovedat i predvremeno glasawe so podvi`na glasa~ka kutija za bolnite i nemo}nite glasa~i. DIK be{e zagri`ena deka ova bi baralo otvorawe za zape~ateni pakuvawa so glasa~ki liv~iwa pred redovniot den za izbori, sozdavaj}i mo`nost za zamenuvawe i kradewe. Ponatamu, mo`ebi site IO vo zemjata bi morale da sproveduvaat glasawe so podvi`na glasa~ka kutija, ako toa bide pobarano od glasa~ite, pa duri i nadvor od granicite na nivnite oblasti.

Kako rezultat, DIK izdade upatstva koi vo golema merka go ograni~ija brojot na glasa~ite koi bi mo`ele da pobaraat vakva usluga, i OIK prevzedoa aktivnosti da gi namalat vakvite barawa, preku vra}awe na barawata. So ogled na faktot {to barawata za glasawe so podvi`na glasa~ka kutija bea na ovoj na~in ograni~eni, mo`ebi bil preterano ograni~en pristapot do izbira~kite mesta za hendikepirani, nemo}ni i bolni glasa~i.

Pritoa, postoeja mnogu golemi razliki me|u izbornite edinici, so najvisoki brojki vo edinicata br. 3 (1062), br. 4 (1194) i br. 5 (659), dodeka najmali brojki ima{e vo porane{nite krizni regioni, t.e., edinicata br. 2 (32) i br. 6 (145), od okolu 278.000 glasa~i prose~no po edinica. Nekoi od pogolemite brojki mo`ebi se rezultat na prisustvo na zdravstveni ustanovi vo tie oblasti, ili na relativniot uspeh na partiskite aktivisti koi se pogri`ile nivnite simpatizeri da podnesat pravilni barawa. Vo sekoj slu~aj, brojot na glasa~i koi podnele takvi barawa, malku nad 1% od brojot na zapi{anite glasa~i vo republikata, ne e nevoobi~aen.

VI. IZBORNA KAMPAWA

Site golemi partii imaa aktivna kampawa, so mitinzi, mediumska propaganda i anketirawe po ku}i kako glavni vidovi na promocija. Iako povremeno se koriste{e provokativna retorika, mitinzite na politi~kite partii se odr`uvaa vo zabele`itelno mirna i uredna atmosfera. Ova be{e u{te pozabele`itelno vo kontekst na zagri`enostite za op{ta bezbednost i dlabokite podelbi koi proizlegoa od krizata vo 2001 godina. Kako i vo minatoto, partiskoto natprevaruvawe se odigra vo najgolema merka vo ramki na etni~kite zaednici. Za ovie izbori, glavnite partii potpi{aa Kodeks na odnesuvawe, za koj pomogna edna me|unarodna nevladina organizacija, Nacionalniot demokratski institut (NDI).

Koalicijata na Vnatre{nata makedonska revolucionerna organizacija - Demokratska partija za makedonsko nacionalno edinstvo (VMRO-DPMNE) so Liberalnata partija (LP) gi podvlekuva{e dostignuvawata na vladata, osobeno na poletu na denacionalizacija. Ovaa koalicija ja iskombinira op{tata partiska kampawa so posvetenosta na razni kapaciteti na vladata, vku~uvaj}i i religiozni objekti. Inauguracijata na golem, osvetlen krst na planinata Vodno koj se izvi{uva nad Skopje, be{e va`en nastan vo kampawata, {to be{e i karakteristika na propagandata na koalicijata VMRO-DPMNE/LP. Izgradbata na krstot be{e zna~itelno finansirana od vladini agencii. Socijal-demokratskiot sojuz na Makedonija (SDSM) i Liberalno-demokratskata partija (LDP) napravija koalicioni listi pod imeto "Za Makedonija zaedno" so pove}e mali partii. Vo fokusot na nivnata kampawa bea ekonomski pra{awa, osobeno nevrabotenosta i korupcijata, i obvinuvawa protiv Vladata vo vrska so nejzinata uloga vo krizata od 2001 godina.

Platformite na partiite na etni~kite Albanci bea fokusirani na podobruvawe na pravata na etni~kite Albanci, voglavno preku implementacija na ORD. Dobro poznatite partii na etni~kite Albanci, Demokratskata partija na albancite (DPA) i Partijata za demokratski prosperitet (PDP), se natprevaruvaa so dvete novoformirani partii, Demokratskata unija za integracija (DUI) od porane{nata Osloboditelna nacionalna armija (ONA) so

komandantot Ali Ahmeti, i programski mnogu poradikalnata Nacionalna demokratska partija (NDP). Mitinzite na DUI bea spoj od profilot na partijata kako nov element so opisi na ONA. DPA ja apostrofira{e svojata uloga vo vladata, istovremeno pretstavuvaj}i se kako radikalna alternativa. Obidite za sozdavawe na pred-izborni koalicii me|u partiite na etni~kite Albanci ne vrodija plod, no ne be{e isklju~ena nekoja mo`na kombinacija za post-izbrobni sojuzi.

Periodot na izbornata kampawa be{e povremeno naru{uvan so incidenti na nasilstvo, vkladuvaj}i:

- Ubistvo na dvajca policajci etni~ki Makedonci na 26 avgust, i ubistvo na eden policaec etni~ki Albanec na 12 septemvri;
- Incidenti so prestrelki ve~erta pred denot od izborite vo ^elopek, vo koi povtorno cel bea policajci;
- Grabnuvawe na pet zalo`nici etni~ki Makedonci na avtopatot me|u Tetovo i Gostivar na 29 avgust. Tie bea oslobodeni na 31 avgust;
- Napadi so eksplozivni napravi vrz kancelariite na DUI vo Skopje na 27 avgust, 28 avgust, i 2 septemvri, i vrz kancelarijata na NDP vo Skopje na 27 avgust;
- Na 10 septemvri, uni{tuvawe so zapaliva naprava na avtomobilot na novinarot Qup~o Palevski, koj isti den objavil napis so navod deka vladata planirala da gi upotrebi specijalnite sili na MVR, "Lavovite", za da go prekinat izborniot proces;
- Obidot od 8 septemvri od strana na formaciji od porane{ni ~lenovi na specijalnite sili na MVR za popre~uvawe na pristapot kon mitingot na SDSM vo Prilep. Obstrukcijata zavr{i posle nekolku ~asa. Prethodnata ve~er, neкои od istite lica fizi~ki go napadnaa glavniot kandidat od listata na SDSM koj se kandidira{e vo taa edinica;
- Brojni slu~ai na vandalizam izvr{en vrz kancelariite na razni partii vo tekot na periodot na kampawata; i
- Vo brojni priliki, blokadi na pati{tata me|u Tetovo i Ki~evo postaveni od etni~ki Albanci, vo vrska so politi~ki barawa koi ne bea direktno povrzani so izbornata kampawa.

Za zgolemuvawe na tenziite vo tekot na kampawata isto taka pridonesoa i aktivnostite na neкои organi na vlasta:

- Za vreme na kampawata, ministerot za vnatre{ni raboti postojano bara{e apsewe na Ali Ahmeti vrz osnova na nalog za

apsewe za voeni zlostorstva, ako toj se obide da prisustvuva na mitinzi za kampawata vo Skopje. Poradi ovoj nalog za apsewe, G-not Ahmeti be{e efikasno spre~en da prisustvuva na mitinzite za kampawata na DUI vo Skopje, a mitingot na DUI zaka`an za 13 septemvri vo Skopje be{e otka`an;

- Protiv pretsedatelot na Novata demokratska partija, koj ja predvode{e partiskata lista vo tretata izborna edinica, se vode{e istraga za vreme na periodot na kampawite za navodno izbegnuvawe na danok od strana na negovata kompanija za prethodnata godina. Razni fazi od ovaa istraga bea na{iroko objavuvani na dr`avnite mediumi;

- Na 5 septemvri, MVR objavi deka }e podnese krivi~ni prijavi protiv novinarite koi "ja minimiziraat reputacijata na vladata"; i

- Na 6 septemvri, MVR objavi deka }e podnese krivi~ni prijavi protiv tri lica, vku~uvaj}i go i porane{niot minister za odbrana i kandidat na SDSM, Vlado Bu~kovski, za zloupotreba na finansiski sredstva.

Incidenti na nasilstvo povrzani so izborite, zakani protiv mediumite i nivnite pretstavnici, i o~igledno selektivnata primena na zakonskite postapki kon kandidatite nemaat svoe mesto vo eden demokratski izboren proces.

VII. MEDIUMI

Ustavot od 1991 godina garantira sloboda na izrazuvawe i pristap do informacii. Vo ~lenot 51 od Zakonot za parlamentarni izbori stoi deka "mediumite vo Republika Makedonija se obvrzani da obezbeduvaat pod isti uslovi ednakov pristap vo nivnite programi za pretstavuvawe na izbornite programi na kandidatite za pratenici, politi~kite partii i grupi glasa~i". Istiot ~len nalo`uva na Sovetot na radiodifuzija (SR) da izgotvi Predlog Pravila za ednakov pristap kon mediumsko pretstavuvawe koj }e bide odobren od Sobranieto najdocna 40 dena pred denot na izborite. ^lenovite 52-56 sodr`at dopolnitelni uslovi za anketite na javno mislewe, platenata politi~ka programa, posebni obvrski za javniot difuzer i postavuvawe na izborni posterii.

Zakonite i propisite za ednakov pristap na mediumite i za sloboda na izrazuvawe voglavno se sovpa|aat so me|unarodnite standardi i zalo`bite na OBSE. Mediumite na gra|anite im obezbedija zna~ajni informacii za izbornite pra{awa i politi~kite aktivnosti. Postoe{e razumen stepen na razli~uvawe me|u mediumite, prezentiraj}i razni kulturni i politi~ki gledita, pomagaj}i da im se ovozmo`i na glasa~ite da napravat izbor vrz osnova na informacii.

Vo tekot na izbornata kampawa, se pojavija neкои novi mediumi. Tretiot kanal na dr`avnata televiziska ku}a MTV na 20 avgust

po~na da emituwa 12 ~asa na den na jazicite na nacionalnite malcinstva (9 ~asa na albanski, i 3 ~asa na turski, romski, srpski, bosanski i vla{ki jazik); Nedelnikot na albanski jazik *Lobi Ditor* izdade dnevno izdanie na spisanieto, i go distribuira{e besplatno; a dnevniot vesnik *Global* so opoziciska uredni~ka politika, zapo~na nekolku dena pred izborite.

Pravilata na SR, odobreni od Sobranieto, postavija propisi za pokrivawe na kampawata od mediumite, najmnogu vo vrska so elektronskite mediumi, so iskluk na tri ~lena koi se odnesuvaat na pe~atenite mediumi. Pravilata utvrđija specifi~ni obvrski za Javnoto radio-difuzno pretprijatie da gi informira gra|anite za celiot izboren proces i za na~inot na glasawe (~len 8), i definiraat propisi za razni vidovi na programi.

Dodeka zakonskata ramka gi ispolnuva{e me|unarodnite standardi, ne se po~ituva{e sekoga{ slobodata na mediumite od prinuda. Na 10 septemvri, izdava~kata ku}a *Global*, opoziciski dvojazi~en vesnik, be{e napadnata od vooru`eni aktivisti, predizvikuvaj}i mala {teta. Malku porano istiot den, urednikot i menaxerot za distribucija na *Global* dobija zakani po telefon za objavuvawe na napisot koj gi osuduwa specijalnite sili na MVR, "Lavovite". Na 10 septemvri, isto taka, avtomobilot na urednikot be{e uni{ten so zapaliva naprava. Na 4 septemvri, MVR izdade soop{tenie informiraj}i ja javnosta deka "neкои lica [bea] ... podgotvuvale scenarija koi bi na{tetile na reputacijata na aktuelnata vlada vo pred-izborniot period". Soop{tenieto ponatamu predupreduva{e deka "MVR }e podnese krivi~ni prijavi protiv glavnite i odgovorni urednici na mediumite koi }e objavat (emituvaat) takvi scenarija". Ovie napadi vrz slobodata na pre~atot dovedoa do osudi od strana na Zdru`enieto na novinarite i drugi lokalni nevladini organizacii, a isto taka i od me|unarodni nevladini organizacii.

Javniot difuzer Makedonska radio televizija (MRTV), kako i na prethodnite izbori, ne uspea da ponudi balansirana opfatenost na aktivnostite na partiite za vreme na kampawata. I pokraj specifi~nite obvrski na javniot servis, *MTV1* vr{e{e op{irno pokrivawe na vladini slu`benici i na vladea~kite partii vo tekot na celata izborna kampawa. Vo vesti emituvani od 18:00 ~asot do 24:00 ~asot, na primer, 56% od vremeto posveteno na politikata ja pokriva{e vladata ili aktivnostite na koalicijata na VMRO-DPMNE/LP, ~esto vkluvaj}i govori na politi~ari. Ovaa opfatenost be{e voglavno pozitivna. Nasproti ova, koalicijata predvodena od SDSM "Za Makedonija zaedno" dobi samo 12% od vremeto na emituvawe vo vestite, vo najgolem del neutralno.

Privatnata TV stanica *Sitel* be{e pristrasna, voglavno favoriziraj}i ja Socijalisti~kata partija na Makedonija, koja dobi 47% od vremeto za emituvawe vesti, vo najgolem del

pozitivno. No, privatnata stanica A1 poka`a mnogu poizbalansiran stav otkolku nejinite konkurenti, iako so pove}e kriti~ki storii za vladea~kite partii.

Pe~atenite mediumi ponudija raznolikost na politi~ki orientaciji. Dr`avniot dneven vesnik *Nova Makedonija* najmnogu ja podr`uva{e vladata i vladea~kite partii, so 52% voglavno pozitivna opfatenost. Dnevniot vesnik *Dnevnik* go fokusira{e svoeto pokrivawe voglavno na dvete najgolemi koalicii, VMRO-DPMNE/LP so 31% i "Za Makedonija zaedno" so 28%, i dvete pretstaveni na eden vramnote`en na~in. *Utrinski Vesnik* prezentira{e kriti~ki storii za vladata i vladea~kite partii. Vesnikot na albanski jazik *Fakti* se fokusira{e na ~etirite glavni partii na etni~kite Albanci.

Sovetot za radiodifuzija ja slede{e izbornata kampawa so 111 elektronski mediumi i odr`a dve konferencii za pe~at vo tekot na periodot na kampawata i edna po denot na izborite, objavuvaj}i gi glavnite rezultati; ovie javni izve{tai pomognaa vo zgolemuwawe na doverbata vo nadzorniот organ.

Spored SR, nekolku mediumi gi prekr{ija Pravidata za ednakov pristap kon mediumsko pretstavuvawe koi toj gi izgotvi, a gi donese Sobranieto. SR isto taka izvesti deka mnogu TV stanici go prekr{ile ograni~uvaweto za vremetreaewe na platenata politi~ka programa, neкои stanici ne gi obele`ale platenite programi soodvetno so znakot "platenata programa", i edna stanica prenesovala TV programa pretstavena od eden kandidat, a koja ne bila povrzana so izborite. Privatnata stanica *Sitel TV* vo svoite vesti objavi anketi na javnoto mislewe za pretstojnite izbori, {to se smeta{e za nenau~no i nereprezentativno. Neкои politi~ki partii tvrdea, i podnesoa `albi do Sovetot, deka neкои mediumi ne obezbeduvaat vremenski prostor za platenata politi~ka programa pod ednakvi uslovi i na~in na pla}awe, kako {to baraat Pravidata. Postoeja indikacii deka neкои programi koi bea obele`ani kako platenata politi~ka programa ne bea plateni, a SR objavi deka toj }e gi pobara smetkopotvrdite za pla}aweto.

Na regionalno nivo, neкои radio stanici bea zatvoreni, nivnite koncesii povle~eni ili određenata frekfencija dislocirana za vreme na izborniот period. Ovie merki bea somnitelni vo odnos na nivniот tajming i selektivnost kratko vreme pred izborite. @albi bea podneseni od *Radio Tumba* vo Kumanovo, *Radio Pink* vo Del~evo, i *Radio Bitola*.

Mediumite generalno go po~ituvaa 24~asovniот pred-izboren molk. Vo sekoj slu~aj, SR objavi deka 11 TV stanici go prekr{ile predizborniот molk, i odlu~i da zapo~ne pravna postapka protiv Televizija 4 (lokalna TV stanica vo Skopje) poradi emituvawe na politi~ka programa na denot na izborite. Ovie prekr{uvawa ne go popre~ija seriozno izborniот process, a Sovetot odlu~i da ne ja upotrebi strogata merka zatvorawe za

period od 48 ura za drugite 10 TV stanici (skupaj 48.4 od Zakonot za parlamentarni izbori).

VIII. GLASAWA I BROJWA

Denot na izborite se karakterizira{e so visok odziv na glasa{ite (73,4%), so relativno mal broj na incidenti na nasilstvo, i vovglavno eden ureden proces. Medunarodnite nabqduva{i, koi izvr{ija okolu 3.629 poseti na 2.523 izbira{ki mesta niz celata zemja, izvestija za "slabo" sproveduvawe na glasaweto vo samo 2.8% od nivnite poseti.

Merkite za za{tita na integritetot na glasaweto bile, vo pogolem broj od slu{aite, pravilno implementirani. Vo 93% od nabqduvawata, glasa{ite bile pravilno proveruvani za ostatoci od neizbri{ljivo mastilo i od niv bilo barano da go potpi{at izbira{kiot spisok, a vo 93% od nabqduvawata glasa{ite bile obele`ani so neizbri{ljivo mastilo. Nekoi glasa{i bile pravilno odstraneti koga ne mo`ele da poka`at validna li{na karta, ako nivnoto ime ne se nao|alo na izbira{kiot spisok, ili ako tie odbile da bidat provereni za ostatoci na neizbri{ljivo mastilo na nivniot pokazalec. "Familijarnoto" glasawe/glasawe so polnomo{no, pak, bilo zabele`eno vo 20% od posetite, so {to bila prekr{ena tajnosta na glasaweto.

Materijali za kampawata vo radius od 100 metri od izbira{kite mesta bile zabele`ani vo 15% od posetite, a vnatre vo izbira{kite mesta samo vo 1%. Zna{itelno, kampawski aktivnosti bile zabele`ani vo samo 1% od posetite, vnatre ili vo radius od 100 metri od izbira{kite mesta. Pri relativno mal broj na poseti bile zabele`ani neovlasteni lica vo izbira{kite mesta, vku{uvaj}i i prisustvo na policija vo pomalku od 1% od slu{aite, slu`beni lica od lokalnata administracija vo 0.3% pri posetite, a partiski simpatizeri vo 1.6%. Vo mnogu malku vakvi slu{ai (2%) ovie neovlasteni lica se me{ale vo rabotata na izbira{kite odbori.

Vo 6% od posetite, bile zabele`ani tenzii ili neredi vo izbira{kite mesta. Najserioznite slu{ai vku{uvaat vooru`eni civili, {ij predvodnik bil identifikuvan kako porane{en {len na "Lavovite", zakanuvaj}i im se na {lenovite na IO vo Le{ok, kratko vreme pred da bide ukradena glasa{kata kutija od izbira{koto mesto, pri {to edno prisutno lice bilo raneto od ogneno oru`je, i glasaweto bilo suspendirano; izvesen broj na navodnite "Lavovi" prisutni vo pet izbira{ki mesta vo Volkovina vo blizina na Gostivar; partiski aktivisti pukale vo vozduh vo blizina na Lipkovo; adolescentni partiski aktivisti go popre{uvale vlezot vo izbira{koto mesto vo Velgo{ti; i glasaweto bilo prekinato vo izbira{koto mesto vo blizina na Gostivar poradi zakani.

Doma{ni nepartiski nabqduva{i bea zabele`ani vo 44% od posetite na izbira{kite mesta, najmnogu od Nevladinata

organizacija MOST. Pri rešitvi sekoja poseta bile videni partiski nabgduva~i, nabgduva~i od koaliciite i nezavisnite kandidati.

Broeweto na glasovite be{e oceneto kako "slabo" vo samo 7% od nabgduvanite 350 izbira~ki mesta, a zna~ajni problemi bile zabele`ani vo 3%. Generalno, bile zapazeni izgotvenite postapki za da se osiguri integritetot na broeweto, vo mnogu malku slu~ai (0.3%) bilo zabele`ano prisustvo na neovlasteni policajci vnatre vo izbira~kite mesta, i na drugi neovlasteni lica vo 5%. Vo 3% od slu~aite, ovie neovlasteni policajci ili drugite lica se me{ale vo rabotata, dodeka vo 6% od nabgduvawata bile zabele`ani popre~uvawa ili tenzii nadvor od izbira~kite mesta. Vo 41% od izbira~kite mesta vo koi bilo nabgduvano broeweto na glasovite bile zebele`ani doma{ni nabgduva~i. Karakteristi~no, vo ogromen del od nabgduvanite slu~ai (99%), broeweto na glasovite be{e zavr{eno bez nepotrebni docnawa i nema{e izvestuvawe za incidenti za vreme na transportot na rezultatite do OIK.

IX. PRIGOVORI I @ALBI

Relativno malku `albi vo vrska so izborite bea dostaveni pred denot na izborite. Eden prigovor vo vrska so registracijata na kandidatska lista be{e opi{ana pogore vo ovoj tekst. Dve drugi `albi bea isto taka vredni za spomenuvawe:

- Kratko vreme pred izborite, {efot na doma{nata nevladina orghanizacija, Makedonski helsin{ki komitet, tvrde{e deka ministerot za vnatre{ni raboti ne treba da bide kandidat dodeka ja izvr{uva negovata zvani~na dol`nost. Baraweto se teme{e vrz odredba od Zakonot za parlamentarni izbori, a isto taka i vrz Zakonot za vnatre{ni raboti od 1995 godina. Od DIK ne se bara{e da zeme vo obzir prigovor od privatnata organizacija, no izdade izjava poso~uvaj}i deka nadle`nite organi treba da go razjasnat statusot na dr`avnite slu`benici. Ponatamo{ni `albi ne bea dostaveni po ova pra{awe. Bi bilo sigurno dobredojdeno ako slu`benicite, osobeno od MVR, gi odde{at svoje vladini dol`nosti od politi~kite i osobeno od izbornite interesi. Me|utoa, zakonite za obvrskite na slu`benicite koi se kandidiraat, vku~uvaj}i gi i Zakonot za parlamentarni izbori i Zakonot za vnatre{ni raboti, se nejasni.

- Drug prigovor be{e podnesen do Ustavniot sud, nadvor od redovnata postapka za izborni `albi. Ova be{e storeno od partijata Demokratska alternativa (DA) vo vrska so nazna~uvawe na ~lenovi vo izbornite komisii. DA tvrde{e deka odredbata vo vrska so selekcijata na partiite za ~lenstvo vo izbornoto telo, kako {to se odreduva vo preodniot ~len od Zakonot za parlamentarni izbori, sodr{i gre{ka pri sostavuvaweto koja se odnesuva na partii koi{to se natprevaruvale na predhodnite izbori zdru`eni vo koalicija.

Do 19 septemvri, koga DIK zavr{i so tabuliraweto na rezultatite od izborite i objavi preliminarni rezultati, 54 `albi bea podneseni od razni izborni natprevaruva~i. Triset-i-tri od ovie 54 `albi bea razgledani od strana na DIK na sostanok na rabotnata grupa vo tekot na ve~erta na 18 septemvri, nekolku ~asa pred da bidat objaveni kompletните rezultati od izborite. Site 54 `albi dostaveni vo fazata na tabulirawe bea odbieni od DIK na zatvorenite sednici, so pravewe samo na koncizni zapisnici.

Devetnaeset od `albite vo ova faza bea dostaveni popladneto na 18 septemvri od eden izboren natprevaruva~, koalicijata VMRO-DPMNE/LP. Poveketo od ovie podocne`ni `albi bea identi~ni po forma i se zasnovaa na navodni protivre~nosti vo broeweto na glasovite vo pove}e izbira~ki mesta; vo nitu eden od ovie slu~ai partiskite ~lenovi na izbira~kite odbori i op{tinskite izborni komisii nema prigovori. Ponatamu, do ovoj moment i ~lenot vo DIK od VMRO-DPMNE i sudskiot ~len predlo`en od partijata bile zameneti so nivni zamenici, koi bile izbrani na istiot na~in. Zamenicite zazemaa mnogu pokonfrontativen stav, insistiraj}i deka pri~inata poradi koja prigovorite ne bile pravilno dostaveni vo tie 19 slu~ai bila toa {to na nivnite ~lenovi ne im bilo dozvoleno da u~estvuvaat vo rabotata na IO. Zamenicite isto taka podignaa razni proceduralni pra{awa vo eden o~igleden obid da se zabavat postapkite, i pobaraa zapi{uvawe na glasovite za sekoja odluka.

Najnevoobi~aenata `alba koja ja primi DIK be{e dostavena na 17 septemvri od VMRO-DPMNE. @albata predizvika somnevawe vo vrska so hartijata na glasa~kite liv~iwa, mastiloto i penkalata upotrebeni pri glasaweto, i bara{e hemiska analiza. Navodnoto tvrdewe be{e deka nekoja tehnika koja gi vklu~ovala ovie faktori predizvikala izborot na glasa~ite da bide smenet. Vo isto vreme koga `albata be{e podnesena, vode~ki ~lenovi na partijata i drugi lica go napravija ova tvrdewe, a i drugi tvrdewa koi te{ko bi se potvrdile, del od nivnata javna kampawa da ja potkopaat javnata doverba vo izbornite rezultati (vidi sekcija XI za Nastani po denot na izborite).

Odlukite na DIK za devet od 53-te pogore opi{ani prigovori bea ob`aleni do Vrhovniot sud, i do 23 septemvri sudot gi odbi site `albi. Razgleduvaweto na ovie `albi se zasnova{e na prigovorite, dopolnitelnite materijali i zapisnikot na DIK, i be{e izvr{eno od tri specijalni ekspertske grupi, sekoja sostavena od pet sudii od Vrhovniot sud, izbrani po pat na slu~aen izbor za taa cel. Apelacionite postapki ne se otvoreni za javnosta, a rabotat spored taka-nare~ena "administrativna" postapka, vo koja pretstavnici na u~esnicite vo `albata naj~esto ne se pokaneti i rezultatite od sudskata postapka voobi~aeno ne se objavuvaat, tuku li~no im se soop{tuvaat na u~esnicite. Povremeno, kako i vo ovoj slu~aj, sudot objavuva op{to soop{tenie za pe~at.

Na nabqduva~ite, vclu~uvaj}i gi i me|unardnite nabqduva~i, ne im be{e dozvoleno da prisustvuvaat za vreme na ovie postapki, nitu pak sudot objavil kakvi bilo informacii ili dokumenti vo vrska so negovata rabota, pri {to pretsedatelot na sudot vo pismo go narekol takvoto barawe na Misijata za nabqduvawe na izborite (MNI) "me{awe" vo rabotata na sudot i "pritisokot vrz nezavisnoto sudstvo". Za~uduva~ki, sepak, za vreme na re{avaweto po `albite, pretsedatelot na sudot go prifati baraweto za privatna sredba so ministerot za vnatre{ni raboti, koj be{e vode~ki kandidat na VMRO-DPMNE i aktivno involviran vo razni politi~ki i pravni aktivnosti povrzani so izborniot proces i negoviot rezultat.

Na 19-20 septemvri, dodeka se zavr{uva{e podgotvuvaweto na finalnite rezultati, DIK primi 10 novi prigovori. Do ovoj moment, istra`uvaweto od strana na DIK na tabuliraweto izvr{eno na nivo na RIK otkri nekoi gre{ki, i sedum od ovie prigovori bea celosno ili delumno prifateni. Odlukite na DIK po ovie prigovori bea vo golema merka poddr`ani od Vrhovniot sud.

Kone~no, na 22 septemvri, DIK odlu~i da naredi povtorno glasawe vo dve izbira~ki mesta, edno vo Le{ok kade {to glasaweto be{e nasilno popre~eno (vidi pogore), a drugoto vo Or}u{e vo blizina na Gostivar, koe voop{to ne se otvori. Naredba za povtorno glasawe ne be{e dadeno za posebnoto izbira~ko mesto otvoreno za vnatre{no raselenite lica (VDP), vo koe sproveduvaweto na glasaweto be{e spre~eno od administrativnata zbrka i nepovolnite reakcii od glasa~ite. Poslednava odluka be{e ob`alena do Vrhovniot sud od strana na koalicijata VMRO-DPMNE/LP, no `albata be{e odbiena po proceduralna osnova. Drugi prigovori ili `albi ne bea dostavuvani posle 29 septemvri, koga se odr`uvaa povtorenite izborni krugovi.

X. REZULTATI

Rezultatite od izborite vo odnos na rasporeduvawe na 120te mesta vo novoto Sobranie bea slednive: koalicijata "Za Makedonija zaedno" predvodena od SDSM, 60; koalicijata na VMRO-DPMNE, 33; partiite na etni~kite Albanci DUI, 16, DPA, 7, PDP, 2, i NDP, 1; i Socijalisti~kata partija na Makedonija, 1. Vo novoto Sobranie se pretstaveni 14 partii.

Zakonot za prlamentarni izbori gi soodr`i oddelno prvi~nite rezultati (~len 98.1), vkupnite rezultati (~len 98.2) i kone~nite rezultati (~len 99.1). Spored Zakonot, prvi~nite rezultati moraa da se soop{tat vo rok od 24 ~asa po zavr{uvaweto na izborite. Prvi~nite rezultati pretstavuvaat sumirawe na rezultatite kako {to tie bile izbroeni od IO; tie se odnesuvaat samo na glasovite, a ne i na mestata. Za da mo`e da se soop{tat ovie prvi~ni rezultati, DIK vovede

kompjuteriziran sistem za soop{tuvawe na rezultatite, pri {to rezultatite, kako {to doa|aat od izbira~kite mesta, se nasobrani (no ne se konsolidirani) na nivo na OIK i isprateni do DIK.

DIK gi iskoristi ovie rezultati (isprateni po elektronski pat vo tekot na no}ta po izborite od op{tinskite izborni komisii) i uspea na vreme da gi objavi prvi~nite rezultati. Na 16 septemvri, ponedelnik, prvi~nite ili privremenite rezultati bea objaveni vo 18:00 ~asot (eden ~as pred krajniot rok). Tie isto taka bea istaknati i na veb-stranicata na DIK. Objavenite podatoci go soodr`ea brojot na glasovite dobieni od sekoja partija po izborni edinici.

Koga izborniot materijal stignuva do RIK, rezultatite se konsolidiraat vo soglasnost so zakonot, i vtoriot komplet na rezultati be{e isto taka po elektronski pat isprateno do DIK. I DIK gi sporedi brojките dobieni od OIK so onie dobieni od RIK za da se vidi dali se sovpa|aat. Potoa se potrebni ispravki i dvojni proverki nasproti formularite na zapisnicite na IO za da se objavat "kupnite rezultati", za koi krajniot rok be{e sreda, 18 septemvri, na polno}.

Objavuvaweto na vkupnite rezultati zavr{i vo trka so vremeto. DIK mora{e da odlu~uva po ogromen broj na prigovori vo vrska so izborniot proces (pove}e od 50) i da izvr{i dopolnitelni administrativni raboti pred objavuvaweto na rezultatite. Vo me|uvreme, aktuelnata vladea~ka partija VMRO-DPMNE gi zameni svoite postojani ~lenovi vo DIK so nivnite zamenici, koi sakaa da go zabavat procesot na odlu~uvawe i mo`ebi da ja spre~at DIK da gi objavi rezultatite na vreme (vidi podolu). Vkupnite rezultati kone~no bea objaveni na vreme od portparolot na DIK vo 20:15 ~asot vo sreda, 18 septemvri.

Dopolnitelni `albi vo vrska so konsolidiraweto na rezultatite na nivo na RIK bea re{avani na plenarna sednica na 21 septemvri, sabota, na toj na~in ovozmo`uvaj}i i na DIK da gi objavi kompletните rezultati i dodeluvaweto na mestata po izborni edinici. So oglead na kratkiot vremenski rok i karakteristi~nite okolnosti vo koi ovie rezultati moraa da se objavat, izvonredno e {to DIK uspea da gi izvr{i svoite dol`nosti na vreme.

Po objavuvawe na kompletните rezultati, DIK mora{e da donese odluka za mo`niot povtorno glasawe. Zakonot ne e precizen po ova pra{awe, a ~lenovite na DIK se soglasija deka povtorno glasawe }e ima samo vo slu~ai kade{to toa bi mo`elo da vlijae vrz raspredeluvaweto na mestata. Me|utoa, se ~ini deka ovoj princip be{e samo delumno primenet, bidej}i DIK odlu~i da nema povtoreni izbori vo centarot za vnatre{no raseleni lica "Kamp Kristal" vo Kumanovo, iako toa bi mo`elo da vlijae vo raspredeluvaweto na mestata. DIK dade dve razli~ni objasnuvawa zo{to tamu ne odlu~i za odr`uvawe na povtoreno glasawe:

prvata, deka nekoi glasa~i ve}e glasale i gi stavile svoite glasa~ki liv~iwa vo kutijata pred da bide prekinato glasaweto i tie bile dodadeni na rezultatite za edinica na koja tie pripa|aat; i vtorata, deka samite glasa~i go popre~uvale glasaweto, a kako posledica na toa ne bile ispolneti uslovite za povtoruvawe na glasaweto.

XI. NASTANI PO DENOT NA IZBORITE

No}ta po izborite, Premierot, g-n Qub~o Georgievski, dostoinstveno go prifati porazot vo imeto na negovata partija (VMRO-DPMNE) i i ~estita na opozicijata za nejzinata pobeada. Sepak, vo narednite denovi, elementi na VMRO-DPMNE i vladata, osobeno od MVR, po~naa da predizvikuvaat somnevawe okolu verodostojnosta na izborniot proces. Delumno potpiraj}i se vrz sopstveni pravni kanali za da dostavuvaat `albi, partiski pretstavnici i ministerot za vnatre{ni raboti isto taka vr{ea neopravdan pritisok vrz dr`avnata izborna administracija. MVR pokrena nekolku istragi, koi se ~inea deka se pove}e pottiknati od partiski interes, otkolku od dokazi ili razumno somnevawe. Ovie istragi se ~ine{e deka bea vodeni od mal broj na slu`beni lica od MVR, bliski do ministerot. Slednive nastani se najzabele`itelnite po denot na izborite.

A. Pretres vo pe~atnicata

Na 17 septemvri, policajci vo uniformi i vo civilna obleka, nekoi od niv so te{ko vooru`uvawe, pristignaa vo fabrikata vo Prilep koja gi pe~ate{e glasa~kite liv~iwa za izborite. Policajcite bea predvodeni od zamenikot na Direkcija za bezbednost i kontra-razuznavawe pri MVR (DBK), koj izjavi deka raboti pod direktni instrukcii na ministerot za vnatre{ni raboti, Qube Bo{kovski, i bara{e na policijata da i bide dozvoleno da vlezee i da ja pretrese fabrikata za dokazi vo vrska so pe~ateweto na glasa~kite liv~iwa. Direktorot na fabrikata ne im dozvoli da vlezat, bidej}i najnapred tie voop{to nema nalog za pretres, a potoa poka`aa neispraven nalog.

Po konsultacija so Dr`avnata izborna komisija, direktorot na fabrikata i ponatamu ne im dozvoluva{e da vlezat, se do 23:00 ~asot. Policijata i pretstavnice na DBK potoa vlegoa i ja pretresuvaa fabrikata se do 04:00 ~asot na 18 septemvri, zemaj}i so niv golem broj na originalni dokumenti. Ovie nastani bea nabqduvani od Misijata za nabqduvawe na izborite (MNI) i edna terenska ekipa od Monitoring misijata na Evropskata unija(MMEU), no nim ne im be{e dozvoleno da prisustvuvaat pri site fazi na istragata. Policijata se obide da go pretrese i stanot na eden od dolgoro~nite nabqduva~i na MNI vo Prilep, koj potoa na vra}awe be{e pridru`uvan od Terenskiot tim za vrski na Namenskite sili Lisica na NATO.

B. Pritisok vrz Pretsedatelot i ~lenovite na DIK

Isto taka na 17 septemvri, Ministerot za vnatre{ni raboti, g-not Bo{kovski, izjavi deka izborite pominale dobro, no deka bile otpe~atени okolu 300,000 do 400,000 pove}e glasa~ki liv~iwa. Slednoto popladne, koga DIK be{e ve}e vo finalna faza na raspravawe po `albite i podgotvuvawe na rezultatite, g-not Bo{kovski napravi mnogubrojni telefonski povici do pretsedatelot na DIK, baraj}i sredba, koja taa ja odbiva{e se do 20:15 ~asot, {to se sovpa|a{e so soop{tenieto na portparolot na DIK za kone~nite rezultati.

G-not Bo{kovski, me|u ostanatite, so sebe na sredbata gi donese gospodata Marjan \or~ev, VMRO-DPMNE menaxer na kampawata (i toga{en minister za zemjodelstvo), Vojo Mihajlovski, generalen sekretar na VMRO-DPMNE, prethodno spomenatiot zamenik na DBK, i Generalot Mitevski, direktor na Javna bezbednost. Po barawe na pretsedatelot na DIK, na sredbata u~estvuvaa i [efot na MNI, g-not Xulijan Pil Jeits, kako i [efot na Nabquduva~kata misija na OBSE, Ambasadorot Kreg Xenes. Ministerot Bo{kovski, g-not \or~ev i drugite ~lenovi na VMRO-DPMNE `estoko go obvinija pretsedatelot na DIK za pristrasnost, i iznesoa razni obvinenija za izmama vo vrska so pe~ateweto na glasa~kite liv~iwa. G-not \or~ev se po`ali deka `albite na VMRO-DPMNE ~esto bile odbivani so glasawe 5 nasprema 4 vo DIK, pri {to odlu~uva~kiot glas go daval pretsedatelot (nasproti glasovite ~lenovite nazna~eni od vladea~kata VMRO-DPMNE i od DPA).

G-not Bo{kovski i negovata pridru`ba bea uporni vo nivnite tvrdewa, koi se odnesuvaa na navodnoto pe~atewe na vi{okot glasa~ki liv~iwa, ili na uni{tuvaweto na izborniot materijal i navodnata pristrasnost, i toa trae{e pove}e od dva ~asa. [efot na MNI i Ambasadorot Xenes urgiraa kaj prisutnite da gi po~ituvaaat propisite na zakonot, i da se prosledat `albite preku soodvetnite pravni kanali, poso~uvajki deka `albite protiv odlukite na DIK se vo nadle`nost na Vrhovniot sud.

C. Drugi aktivnosti na Ministerstvoto za vnatre{ni raboti

Vo tekot na slednite denovi, slu`beni lica od MVR prezedoa razni drugi aktivnosti so koi izvr{ija zna~itelen pritisok vrz izborniot proces i koi pretstavuvaa zakana od zloupotreba na dr`avnata mo} vo poddr{ka na partiski celi. Nekoi od niv vklu~vuaat:

- Na 18 septemvri, zamenikot na DBK se pojavi vo DIK i bara{e da mu bide predaden zapisnikot od prethodnite denovi. Toj ne poka`a nalog i negovoto barawe be{e odbieno, no DIK postigna dogovor podocna da i dostavi kopii na taa agencija.
- Na 20 septemvri, ministerot Bo{kovski se sretna so pretsedatelot na Vrhovniot sud, prof. d-r Simeon Gelevski. Pra{awata za koi se razgovaralo ne bea otkrieni, no vremeto na odr`uvawe na sostanokot navestuvaa{e deka ministerot sakal da

razgovara za pretstojnite sednici na Vrhovniot sud vo vrska so `albite na VMRO-DPMNE. Potoa, neкои ~lenovi na sudot na pe~atenite mediumi im ja navestija nivnata voznemirenost, a Dr. Gelevski podocna dade izjava, koja, sepak, ne se osvrna direktno na tie zagri`enosti.

- Na kraj, MVR dade krivi~ni preporaki do Dr`avniot obvinitel, vo vrska so navodnoto uni{tuvawe na izborniot materijal od strana na pretsedatelot na DIK, g-|ata Lazarova-Trajkovska, i direktorot na pe~atnicata. No, po ovie obra}awa nema{e nikakva intervencija.

Odnosuvaweto na ministerot za vnatre{ni raboti, na neкои drugi slu`beni lica od MVR, i na pretstavnici od vladea~kata partija VMRO-DPMNE po denot na izborite frlija somne` na inaku voglavno dobro-sprovedeniot izboren proces, {to mo`ebi i be{e namerata na licata involvirani. Nepotrebniot pritisok koj be{e izvr{en vrz pretsedatelot na DIK od li~nosti koi pretstavuvaa vladini institucii, vku~uvaj}i ja i policijata, i od pretstavnici na vladea~kata partija, gi prekr{ija zalo`bite na OBSE (vidi go dokumentot od Kopenhagen, stav 5.4). Aktivnostite na ministerot za vnatre{ni raboti i drugite involvirani lica pretstavuvaa obid da se vlijae vrz izborniot proces preku zapla{uvawa, i zloupotreba na dr`avna mo} za partiski celi. Misijata za nabqduvawe na izborite (MNI) ne pronajde dokazi koi bi gi potvrdile navedenite obvinenija.

XII. U^ESTVO NA NACIONALNI MALCINSTVA I @ENI

A. Nacionalni malcinstva

Precizniot etni~ki sostav vo zemjata e sporen i nema da bide poznat se dodeka ne se objavat rezultatite od popisot planiran za krajot na ova godina. Ustavno-priznatite malcinstva gi vku~uvaat i Albancite, Turcite, Srbite, Romite i Vlasite. Partiskoto natprevaruvawe se odigruva najmnogu vo ramkite na etni~kite zaednici, so nekolku partii koi prifa}aat celosno ne-etni~ki, gra|anski platformi. Pogolemiot del od malcinstvata bea pretstaveni od najmalku dve partii, {to demonstrira{e pluralizam, no go namali vlijanie na izborite.

Nekoi partii na pomalite malcinstva i se pridru`ija na koalicijata "Za Makedonija zaedno", koja be{e sostavena od partiite na romskata, bosanskata, vla{kata, turskata i srpskata zaednica. Nekoi od nivnite kandidati bea postaveni na vetuva~ki pozicii na kandidatskata lista na koalicijata. Na izborite se natprevaruva{e i druga koalicija, od partii koi gi pretstavuvaat Srbite, Vlasite, Muslimanite i Egipjanite, no tie ne dobija nitu eden mandat vo Sobraniето. Se na se, brojot na zamenici od malcinskite zaednici se zgolemi od 27 na 30.

B. @eni

Site podnesuva~i na listi go zapazija Zakonot za parlamentarni izbori, koj bara da ima najmalku 30% od sekoj pol na kandidatskite listi. Vsuno{nost, 32.1% bea `eni, no voglavno tie ne bea staveni na nade`ni pozicii na listite. Na glavnite listi, samo 6 `eni bea na prvoto mesto, a od prvoto do pettoto ima{e pomalku od 5% `eni.

Sepak, delumno kako rezultat na novata odredba, zastapenosta na `enite vo novoto Sobranie zna~itelno se zgolemi od 9 na 21. No, me|u novite 26 pratenici etni~ki Albanci samo edna e `ena.

Malo be{e i ~lenstvoto na `eni vo izbornite komisii. Iako pretседателот na DIK be{e `ena, pomalku od 30% od ~lenstvoto vo DIK, RIK i OIK bea `eni, i mnogu od niv imaa zameni~ki mesta, bez pravo na glasawe.

XIII. DOMA[NI NABQUDUVA^I

Mnogu doma{ni organizacii anga`iraa nepartiski nabquduva~i za izborite. Najmnogu od niv, okolu 3.000 nabquduva~i, bea anga`irani od nevladinata organizacija "MOST". Pomali grupi na nabquduva~i bea anga`irani od NVO "Gra|anite za gra|anite", i od Makedonskiot helsin{ki komitet.

XIV. PREPORAKI

A. Zakonski preporaki

- Odredbite od Zakonot za parlamentarni izbori koi se odnesuvaat na nazna~uvaweto i sostavot na izbornite komisii treba da bidat izmeneti, taka {to izborot na sudiite da ne se izvr{uva na na~in - kako {to e postoe~kiot metod "so soglasnost na" ili "po predlog na" glavnite politi~ki partii - poradi {to nivnata politi~ka neutralnost bi se dovela vo pra{awe.

- Treba da se iznajde na~in {to }e im ovozmo`i na pretstavnicite na podnesuva~ite na listi, koi nemaat pravo da nazna~uvaat pretstavnici vo DIK, da imaat ograni~eno u~estvo vo nejzinata rabota, vkladuvaj}i preku redovni formalni konsultacii ili pro{ireni sednici. Vo vrska so ovaa preporaka, `albenite postapki od izborniot zakon treba isto taka da se izmenat, taka {to }e baraat od takvite u~esnici vo izborite da podnesuvaat prigovori protiv aktivnostite na DIK do samata DIK, kako preduslov za podnesuvawe na sudska `alba.

- Ponatamo{ni naponi treba da se napravat za razjasnuvawe na odredbite za `albi i prigovori vo Zakonot za parlamentarni izbori i drugite izborni zakoni (vidi aneks A), i da se razjasni kako tie se odnesuvaat na odredeni aktivnosti na izbornite tela - osobeno vo odnos na poni{tuvawe na

rezultatite vo izbira~kite mesta, tabulirawe na rezultatite od izborite, i objavuvawe na preliminarni i kone~ni rezultati.

- Odredbite od izbornite zakoni i od Ustavot treba da se usoglasat vo odnos na pravoto za glasawe na gra|anite koi nemaat `iveali{te na teritorijata na RM, i ako e mo`no da se razgleda mo`nosta da im se ovozmo`i na gra|anite koi privremeno se navdor od nivnoto mesto na `iveewe da glasaat kako otsutni.

- Iako so edno upatstvo od DIK pove}e se razjasnuva ulogata na policijata vo odnos na za{tita na izbira~kite mesta i nekoi drugi izborni dejstvija, izborniot zakon treba da bide pojasen za toa kade policijata treba da se anga`ira, vo tekot na koi izborni aktivnosti e potrebno nejzinoto prisustvo, i koga i kako treba taa da odgovori na barawe za pomo{.

- Standardite za poni{tuvawe na rezultatite vo izbira~kite mesta pri odredeni okolnosti, izlo`eni vo ~len 100 od Zakonot za parlamentarni izbori, treba da imaat ponatamo{no ograni~uvawe za da se spre~i nepotrebnoto povtoruvawe na izbori. 24--asovniot period za prigovori spored ovoj ~len treba da se usoglasi so 48--asovniot period spored srodniot ~len 106.

- Mo}ta na DIK spored zakonot za izbori treba da se zajakne so poop{ta mo} na odlu~uvawe, koja bi i ovozmo`ila da se osvrne na pove}e razni pra{awa od izbornata administracija, da promovira kontinuitet i da razviva standardi na postojana osnova.

- Postapkata koja se koristi za sudski `albeni postapki po prigovori od izbornite komisii treba da se napravi potransparentna, i toa preku javni soslu{uvawa ili barem so toa {to zapisnikot od takvite `albeni postapki }e bide dostapen za javnosta.

B. Administrativni preporaki

- Praktikata na pe~atewe na to~no onolku glasa~ki liv~iwa kolku {to ima registrirani glasa~i treba da se preispita. Ovaa praktika mo`e da ja za{titi DIK pri nekoi zakonski sporovi, no isto taka zna~itelno ja namaluva nejzinata mo`nost da odgovori na problemi vo vrska so nabavuvaweto; da izgotvi sprovedlivi planovi za predvremeno glasawe, vku~uvaj}i go i posebnoto glasawe (za glasawe na vojskata, zatvorenците i vnatre{no raselenite lica) kako i glasaweto so podvi`na glasa~ka kutija (za bolni ili nemo}ni glasa~i); i da gi zameni uni{tenite glasa~ki liv~iwa.

- Treba da se razgleda vku~uvaweto na lica, koi dolgo vreme preстоjuvaat vo medicinski ustanovi, penziski domovi i institucii za zdravstvena nega, vo klasata na specijalni

glasavi, odnosno tie da ne se tretiraat kako glasavi za glasawe so podvina glasavka kutija.

- Iako brojot na zgre{enite glasavki liviwa (okolu 2%) ne be{e golem, vo sekoj slu{aj da se razgleda ovozmo`uvawe na porazbirliv na~in otkolku zaokru`uvaweto na redniot broj na kandidatskata lista, so koj glasav bi go ozna~il svojot izbor. Treba da se izgotvat i dopolnitelni pravila vo vrska so validnosta na glasavkite liviwa.

- Treba da se prezemat dopolnitelni merki za da se spre~i prekr{uvawe na postapkite od strana na izbornite slu`benici i za kaznuvawe na onie koi se odgovorni za neregularnostite. Treba da se razgledaat pra{awata na voveduvawe na administrativni (op{testveni) kazni koi bi gi primenuvala DIK, zgolesena praksa na predavawe na mo`nite kriminalni slu~ai do kompetentnite organi, i podobruvawe na soodvetnite krivi~ni postapki.

- Treba da se obezbedat dopolnitelni finansiski sredstva i tehni~ka podr{ka za DIK, so cel taa da mo`e da vospostavi avtonomen sekretarijat i da izraboti razni programi za podobruvawe na idnata izborna administracija.

- Ponatamo{ni naponi da se storat za zajaknuvawe na sposobnosta na organite za sproveduvawe na izbori, osobeno DIK, so cel tie da ne bidat prisileni da se potpiraat na nadvore{na pomo{, vku~uvaj}i od drugi dr`avni institucii i me|unarodni donatori, za vreme na kriti~ni periodi od izborniot proces.

- Va`en del od kontinuiraniot razvoj na izbornata administracija treba da bide pro{iruvaweto na javnata edukacija i informiraweto na glasavite so cel da se spre~at neкои praktiki kako {to se grupnoto glasawe i glasaweto so polnomo{no (ili "familijarno glasawe"), koi odstapuvaat od principot na li~no glasawe, ja prekr{uvaat tajnosta na glasavkoto liv~e, go izmenuvaat glasaweto, i pridonesuvaat kon namaluvawe na statusot na `enite vo op{testvoto.

- Treba da se identifikuvaat geografskite oblasti (vku~uvaj}i specifi~ni izbira~ki mesta) kade{to vo posledovatelni izbori postojano se slu~uvaat problemi, i da se prezemat razni merki, vku~uvaj}i i zamena na izbornite slu`benici ~ija rabota se poka`ala nezadovolitelna i ako e mo`no da se nazna~at nadzorni lica vo ovie oblasti, so cel podobruvawe na sproveduvaweto na izborite vo ovie oblasti.

C. Preporaki za mediumite

- Dr`avnite mediumi treba da gi ispolnuvaat svoje obvrski kako javna slu`ba preku obezbeduvawe fer i balansirano pokrivawe na nastanite, osobeno za vreme na izborniot period.

- Primenata na Pravidata za ednakov pristap kon mediumskoto pretstavuvawe treba da bide zadol`itelna, a ne da podle`i na diskrecijata na vladinite tela. Vo isto vreme, merkite protiv TV stanicite koi go prekr{uvaat predizborniot molk ne mora da zavr{at so zatvorawe na stanicata za period od 48 ~asa, spored Zakonot za parlamentarni izbori.

- Platenite politi~ki programi i propagandi treba da bidat dozvoleni samo pod ednakvi uslovi na pristap i na~in na pla}awe.

D. Preporaki za finansii

- Treba da se iznajdat podobri na~ini za sledewe na potro{uva~kata vo vrska so izborite od strana na politi~kite partii i drugite izborni natprevaruva~i, kako {to se preku dopolnitelni uslovi za otkrivawe, izvestuvawe i revizija, i da se osiguri zapazuvawe na zakonskite ograni~uvawa.

E. Preporaki za me|unarodnata zaednica

- Me|unarodnata zaednica treba da prodol`i so ovozmo`uvawe na zna~itelna poddr{ka i pomo{ vo reformite na izbornite zakoni i administracijata, i srodnite oblasti, so cel da se konsolidira uspehot na izborniot sistem za vreme na ovie izbori. Pokonkretno, treba da se ovozmo`i pomo{ za da se olesni formiraweto na noviot sekretarijat za DIK i da se postavi izbornata administracija na edna popostojana osnova.

ANEKS A: PRIGOVORI I @ALBI

Op{to

Izve{taite od nabqduvawata na prethodnite izbori go podvlekuvaat postoeweto na pove}e i potencijalno konfliktni kanali za dostavuvawe `albi, i vo ramkite na sistemot na izbornata administracija i nadvor od nego, vo pravosudstvoto. Ovoj problem se odnesuva na postoeweto na posebni kanali za dostavuvawe `albi preku DIK i drugi izborni komisii, so toa {to za prvite (onie do DIK) se dostavuvaat `albi do Vrhovniot sud, a za vtorite do apelacionite sudovi.

Noviot Zakon za parlamentarni izbori i ponatamu na podnesuva~ite na listi im ovozmo`uva dva razli~ni kanali za podnesuvawe na prigovori i `albi za izbornite prigovori - spored ~len 106 preku DIK do Vrhovniot sud, ili spored ~len 107 preku RIK do Apelacioniot sud. I vo dvata slu~ai, }e se primeni zabrzana postapka spored ~lenot 107.

[to se odnesuva do prigovorite od strana na podnesuva~i na listi, DIK poso~i deka bi se pravela razlika me|u prigovorite vo vrska so "glasaweto, sumiraweto i odreduvaweto na rezultatite od glasaweto" od drugi "nepravilnosti", bidej}i ~len 106 (koj se odnesuva samo podnesuva~ite na listi) soodr`i takva specifikacija. Na sila, ova bi sozdalo eden poseben kanal za podnesuvawe na prigovori vo vrska so aktivnosti na denot na izborite i vedna{ po nego od strana na podnesuva~ite na listi. Ovoj ekskluziven kanal bi odel preku DIK, so `albena postapka do Vrhovniot sud, i bi ovozmo`il pobrza i

poavtoritetna postapka za razre{uvawe na taka va`nite prigovori.

Vo odnos na nadle`nosta na izbornite tela za razgleduvawe na prigovorite, DIK ima op{ta nadle`nost spored ~l. 32 (1) i (13) da "se pogri`i za zakonitosta na podgotvuvaweto i sproveduvaweto na izborite", i "da odlu~uva po prigovorite". Regionalnite izborni komisii se odgovorni spored ~l. 33 (1) i (10) da "se pogri`at za zakonsko sproveduvawe na izborite vo izbornata edinica" i "da odlu~uvaat po prigovorite za rabotata na Op{tinskite izborni komisii". [to se odnesuva pak do Op{tinskite izborni komisii, spored ~len 34 (1) tie treba da "se gri`at za zakonskoto sproveduvawe na izborite", no o~igledno nemaat mo} da razgleduvaat prigovori vo vrska so raboteweto na izbira~kite odbori.

Prigovori

Zakonot ne e potpolno jasen po ova pra{awe, no se ~ini deka za da se podnese `alba do DIK ili do RIK, ili za da se prosledi `albata od ovie organi do soodvetniot sud, podnesuva~ot na lista najnapred mora prigovorite da gi vnese vo zapisnik kaj relevantnoto ponisko telo koe ja izvr{ilo postapkata po koja bila podnesena `lbata. Na primer, za da se podnese `alba za nekoja postapka na izbira~kiot odbor, podnesuva~ot mora da se obide da vnese prigovor vo negoviot zapisnik, ili, ako toa ne uspee, da go dostavi vedna{ potoa do relavantnata OIK. (vidi ~lenovi 78, 89 i 90, koi zna~itelno se preklopuvaat, no se ~ini deka se dosledni).

Za da se podnese `alba za postapka od strana na RIK, podnesuva~ot mora, spored ~lenovite 92 i 94, da dostavi prigovor za vnesuvawe vo zapisnikot na RIK, ili po izvesno vreme da go dostavi do DIK. Za~uduva~ki, se ~ini deka zakonot ne dava sli~no barawe vo vrska so prigovori za aktivnostite na OIK.

Specijalni `albi

Zakonot za parlamentarni izbori i drugite zakoni isto taka obezbeduvaat nekoi specijalni proceduri vo vrska so odredeni vidovi na `albi. Nekoi od niv se ovde prezentirani:

Poni{tuvawe na rezultati

Odredbite od Zakonot za parlamentarni izbori za poni{tuvawe na rezultatite vo izbira~ki mesta vo slu~aj na izvesni neregularnosti bea fokus na prethodnite komentari na ODIHR za noviot izboren zakon. Specifi~no, ~l. 100 od zakonot bara DIK da gi poni{ti takvite rezultati vo dve {iroki kategorii na situaciji - onie koi, ako se slu~at, bi dovele do poni{tuvawe bez razlika dali glasaweto tamu bi mo`elo da ima vlijanie na rezultatite od izborite vo celata edinica; i onie drugite, koi

bi dovele do poni{tuvawe samo koga tie bi imale vlijanie na rezultatite vo edinicata. ODIHR tvrde{e deka ovaa odredba e preterano {iroka i bi mo`ela da rezultira vo nepotrebno povtoruvawe na izborite vo izbira~kite mesta i docnewe na kone~nite rezultati od izborite i dodeluvaweto na parlamentarnite mandati.

Se ~ini deka ~l. 100 nametnuva pozitivna odgovornost na DIK da poni{tuva rezultati ako primi dovolno dokazi deka edna od specificiranite sastojbi se slu~ila vo edno izbira~ko mesto. Ponatamu, izgleda deka ova pra{awe mo`e da bide predmet na `alba podnesena od podnesuva~ na lista do samata DIK, ili mo`ebi i od glasa~ preku RIK do DIK.

Postoi edna potencijalna nedoslednost vo odnos na `albite so koi se bara poni{tuvawe na rezultatite vo izbira~kite mesta vrz osnova na navedenoto vo ~len 100. @albite do Vrhovniot sud protiv odlukite na DIK, spored ~l. 106, mora da se podnesat vo rok od 48 ~asa, no `albite protiv odlukite spored ~l. 100 mora da se podnesat vo rok od 24 ~asa. Ovaa nedoslednost mo`e da se razraboti preku tolkuvawe na 24--asovno ograni~uvawe na toj na~in {to }e se primenuva samo za odlukite vo vrska so poni{tuvawa vrz osnova na faktorite spomenati vo ~l. 100, no ne i za poni{tuvawa ili drugi prepravki vrz druga osnova.

I vo dvata slu~ai, i za `albite do DIK i do RIK, se ~ini deka bi bilo isto taka potrebno `alitelot da gi zabele`i prigovorite vo zapisnikot na IO za toa izbira~koto mesto ili, ako ne uspee vo toa, toga{ so relevantnata op{tinska izborna komisija (vidi pogore). @alitelot koj ne uspeal da gi razre{i ovie pra{awa preku `alba do RIK, }e mora isto taka da gi zabele`i prigovorite tamu i da se `ali preku RIK do DIK.

Objavuvawe na rezultati

Verojatno edna od aktivnostite na DIK koja eden podnesuva~ na lista bi mo`el da ja ospori preku `alba do Vrhovniot sud, bi bila objavuvaweto na izbornite rezultati. Eden takov osporen slu~aj, kako pogore razgledanoto poni{tuvawe na rezultati vo izbira~kite mesta, mo`e isto taka da dovede do docnewe na finaliziraweto na rezultatite, dodeluvaweto na parlamentarnite mandati, pa duri i svikuvaweto na novoto Sobranie. ^lenot 63 (1) od Ustavot odreduva deka novoto Sobranie treba da bide svikano najdocna dvaeset (20) dena "po odr`uvaweto na izborite".

Za `al, Zakonot za parlamentarni izbori sodr`i tri razli~ni karakterizacii na odlukite na DIK za rezultatite i zavr{uvawe na izborite; vidi ~lenovi 91 (1)-(2) i 99 (1). Na toj na~in,

osporuvawata na rezultatot bi imale zakonski nepredvidljivo vlijanje vrz mo`nosta za svikuvawe na novo Sobranie.

Prekr{oci vo kampawite

@albite od strana na podnesuva~i na listi vo vrska so prekr{oci vo kampawata napraveni od drugi podnesuva~i ne se podnesuvaat do izbornata komisija, tuku do sudovite. ^l. 50 opi{uva postapka vo koja protiv takvite prekr{oci mo`e da se podnese prigovor do nadle`niot Osnoven sud, a `alba do soodvetniot Apelacionen sud. Ovaa postapka e brza, no sepak bi mo`ela da trae devet dena ili pove}e do nejzinoto zavr{uvawe, {to ja ograni~uva nejzinata korisnost osobeno pri krajot na periodot na kampawi.

Emituvawe

Sovetot za radio-difuzija ima mandat da gi sledi emituvawata vo tekot na kampawata, i vedna{ pred i vo tekot na denot na izborite. Ako Sovetot otkrie prekr{ok, Direkcijata za telekomunikacii mo`e da ja supspendira dozvolata na radio stanicata za period od 48 ~asa. (vidi ~len 48 od Zakonot za parlamentarni izbori).

Ponatamu, Sovetot za radio-difuzija ima{e mandat spored ~l. 51 od Zakonot da izraboti pravila za ednakov pristap vo mediumite za podnesuva~ite na listi vo tekot na izbornata kampawa. Ovie pravila potoa bea odobreni od Sobranieto. @albite podneseni do Sovetot za radio-difuzija vo vrska so prekr{oci bi bile razgleduvani spored drugi statuti koi se odnesuvaat na Sovetot, i preku negovite interni propisi.

Nominacii

Na po~etokot na izborniot proces, Regionalnite izborni komisii gi razgleduvaa nominaciiite na kandidatskite listi za izborite vo sekoja edinica. Prigovorite po odlukite na RIK od ovoj aspekt mo`ea da se dostavuvaat do DIK, dodeka pak `albite mo`ea da se dostavat do Vrhovniot sud. (Vidi ~l. 45 za dvata slu~ai). Vsu{nost, edna uspe{na `alba be{e dostavena do DIK protiv odluka na RIK vo edinicata 5 so koja bila odbiena registracijata na kandidatska lista vrz osnova na navodno zadocnetoto podnesuvawe.

Izbira~ki spisok

Spored oddelniot Zakon za izbira~ki spisok, sekoj gra|anin mo`e da se po`ali do DIK, i ako e potrebno da podnese `alba do Vrhovniot sud, ako nadle`nite organi ne gi izvr{ile baranite ispravki vo izbira~kiot spisok. Ova mo`e{e da se napravi pred raspi{uvaweto na izborite, a isto taka i otkako be{e podgotven predlog izbira~kiot spisok za izborite. (Vidi ~lenovi 16 i 21 od toj zakon). Za ovie izbori, samo edna `alba koja se odnesuva{e na ispravka vo izbira~kiot spisok be{e dostavena do

DIK, i taa i nalo`i na soodvetnata institucija (Ministerstvoto za pravda) da go dodade imeto na glasa~ot.

ANEKS B: MONITORING NA MEDIUMITE

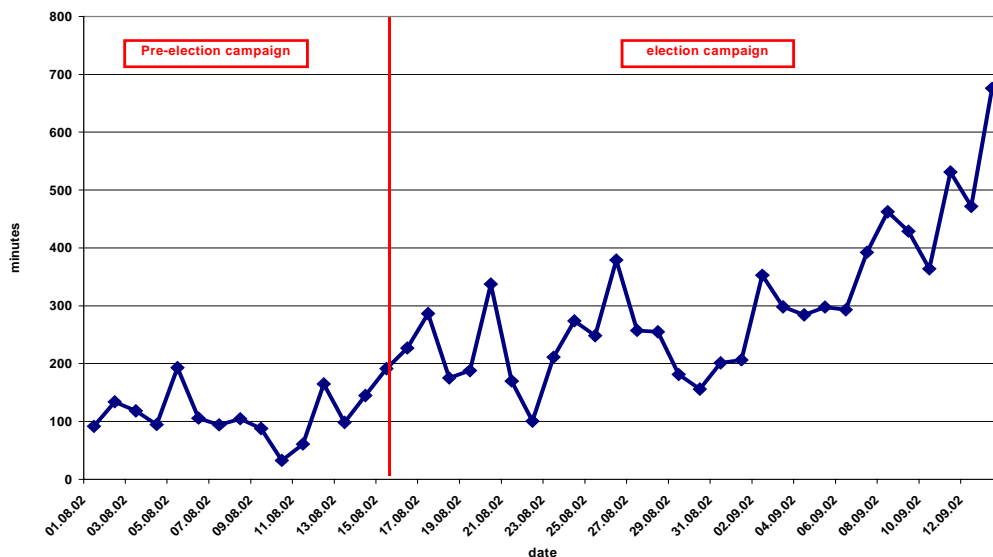
Misija za nabqduvawe na izborite ja slede{e izbornata kampawa so kvantitativna i kvalitativna analiza na tri nacionalni TV stanici: javniot difuzer MRTV1 i privatnite stanici Al TV i Sitel TV. Monitoringot zapo~na na 1 avgust, dve nedeli pred oficijalното zapo~nuvawe na izbornata kampawa, i se izveduva{e sekoj den od 6 ~asot popladne do polno}, do denot na izborite. Pri~inata za monitoringot be{e da se izmeri implementiraweto na odredbite za ednakov pristap, kako i balansiranoto pokrivawe na aktivnostite na partiite, pa ottuka da se uvidi

vsu{nost kolku na javnosta i bila dadena mo`nost da napravi sopstven izbor vrz osnova na informacii na denot na izborite.

MNI isto taka gi slede{e najva`nite dnevni vesnici na makedonski i na albanski jazyk: *Dnevnik*, *Utrinski Vesnik*, *Nova Makedonija*, *Makedonija Denes* i *Fakti*.

Elektronski mediumi

Periodot na pred-izbornata kampawa (1-14 avgust) se karakterizira{e so generalno vozdr`ano pokrivawe na kampawata. Bea sledeni 252 ~asa na emituvawe na tri nacionalni TV stanici: MTV1, A1 TV i Sitel TV. 10% od niv (okolu 25 ~asa) bea posveteni na politi~ki i izborni temi, voglavno so vesti, no i so direktni prenosi od proslavata od 99-godi{ninata od Ilindenskoto vostanie od 1903 godina, kako i so plateni politi~ki programi.² [emata 1 ja poka`uva koli~inata na informacii (vo minuti) dadena od strana na trite nacionalni televizii za politi~kite pra{awa.

[ema 1: Politi~ka komunikacija na MTV1, A1 TV i Sitel TV

*Pre-election campaign – pred-izborna kampawa

*Election campaign – izborna kampawa

Vo tekot na prvite dve nedeli od avgust, javniot radio-difuzer MTV1 dade op{iron pokrivawe na vladinite aktivnosti, ~esto vo pozitivna konotacija. Prviot kanal na javnoto pretpriyatie posveti 52% od svoite programi vo ovoj period na ~lenovite na vladata.

Vo tekot na oficijalnata izborna kampawa (15 avgust – 15 septemvri), bea sledeni 540 ~asa na emituvawe vo udarnite

² Pravilatata za ednakov pristap kon mediumsko pretstavuvawe, izgotveni od Sovetot za radio-difuzija, a odobreni od Sobranieto na 11 juli 2002 godina, im ovozmo`uvaat na politi~kite natprevaruva~i da kupat vreme za emituvawe na politi~ka propaganda “[...] pod ednakvi uslovi za pristap i na~in na pla}awe” (^len 14). Na toj na~in sekoja platena politi~ka programa “[...] treba da bide soodvetno i vidljivo obele`ena [...]” (^len 20) kako platena politi~ka propaganda.

termini na trite nacionalni TV stanici. 22% od ovie ~asovi (okolu 93 ~asa) bea posveteni na politi~ki i izborni temi. Vnimanieto na mediumite kon politikata zna~itelno se zgolemi so oficijalnoto zapo~nuvawe na kampawata. Razli~ni vidovi programi ja pokriva izbornata kampawa. Javniot difuzer MTV1 emituva{e besplatno pretstavuvawe po eden ~as dnevno (go povtoruva{e naredniot den na vtoriot kanal) vo tekot na prvata nedela od izbornata kampawa (16 - 22 avgust), t.e. vkupno 14 ~asa. Trieset i osum partii dostavija svoi barawa za u~estvo vo besplatnite pretstavuvawa i nema{e nitu edna `alba od niv. Privatnitate stanici nema nikakva obvraska da prenesuvaat besplatni pretstavuvawa; namesto toa, mnogu komercijalni TV stanici im ponudija na partiite plateno vreme na emituvawe, ili za plateni programi ili propaganda. Platenoto vreme zazedo ogromen del od vremenoto na emituvawe na televiziskite programi: tabelata 1 poka`uva deka 56% od vremenoto posveteno na politikata vo TV Sitel be{e plateno od politi~kite partii, 39% na A1 TV i 23% na MTV1.

Tabela 1: raspredelba na vremenoto me|u razni vidovi na programi (%)

VIDOVI PROGRAMI	MTV1	A1	SITEL	VKUPNO
<i>Vesti</i>	44%	61%	41%	46%
<i>Platena politi~ka programa</i>	25%	26%	46%	32%
<i>Platena propaganda</i>	5%	13%	10%	8%
<i>Informativni programi</i>	21%	0%	3%	12%
<i>Drugi programi</i>	5%	0%	0%	2%
<i>Vkupno</i>	100%	100%	100%	100%

Vesti

Javniot radio-difuzer MTV1 povtorno ovozmo`i op{irno pokrивawe na aktivnostite na vladata i kampawite na vladea~kite partii, ~esto so pozitivna konotacija. [to se odnesuva do site vesti sledeni sekojdnevno od 6:00 ~asot popladne do polno}, prviot kanal na javnoto pretprijatie posveti 56% od programata na ~lenovite na vladata ili ~lenovite na koalicijata na vladea~kite partii, dodeka procentot na vremenoto posveteno na koalicijata predvodena od SDSM dostigna samo 12% emituvawe. Partijata na etni~kite Albanci, DPA, del od vladea~kata koalicija, dobi 4% od vremenoto na emituvawe, dodeka ostanatite tri partii na etni~kite Albanci (DUI, PDP i NDP) dostignaa samo 1% od vremenoto vo vestite.

Dnevnite vesti na privatnata stanica A1 TV ima{e poizbalansirano pokrивawe na politi~kite aktivnosti, iako bea zabele`ani i neкои kriti~ki storii za vladata i vladea~kite partii. Nasproti odlukata na VMRO-DPMNE da ja bojkotira ovaa stanica, pokrивaweto na aktivnostite na vladata i vladea~kite partii be{e zna~itelno, so 35% od vremenoto vo vestite.

Opozicionata koalicija dobi 21% od vremeto vo vestite. Negativen ton vo izvestuvaweto be{e zabele`an za vladata, VMRO-DPMNE, DPA i DUI.

Privatnata TV stanica Sitel odr`uva{e pristrasen stav, favoriziraj}i ja vo golema merka Socijalisti~kata partija na Makedonija, koja dobi 46% od vremeto vo vestite. Vlijanieto na sopstvenosta be{e o~igledno, bidej}i sopstvenikot i urednik Dragan Ivanov e sinot na pretsedatelot na Socijalisti~kata partija i ~len na Sobranieto, Qubisav Ivanov-Yingo. Bea zebele`ani brojni kriti~ki storii za partiite na etni~kite Albanci.

Tabela 2: Raspredelba na vremeto me|u politi~kite subjekti vo vestite (%)

KOALICII	MTV1	A1	SITEL
<i>Vlada</i>	45%	22%	15%
<i>Glavata gore</i>	11%	13%	8%
<i>Za Makedonija</i>	12%	21%	13%
<i>SPM</i>	2%	3%	45%
<i>DPA – RP</i>	4%	4%	0%
<i>DUI</i>	1%	4%	3%
<i>PDP</i>	1%	3%	1%
<i>NDP</i>	1%	1%	1%
<i>Drugi</i>	11%	24%	12%
<i>Pretsedatel</i>	5%	6%	3%
<i>Pretsedatel na Sobranieto</i>	6%	0%	0%
<i>Vkupno</i>	100%	100%	100%

Platena politi~ka propaganda

MTV1 posveti 66% od nejzinata platena politi~ka propaganda na vladea~kata koalicija i 23% na opozicijata. Na A1 TV, koalicijata predvodena od SDSM kupi 45% od platenata politi~ka propaganda, dodeka vladea~kite partii, kako {to objavija, ne pobarale od stanicata da emituva plateni programi. Najgolemiot del od platenata propaganda na Sitel TV povtorno i be{e daden na SPM so 46% od vremeto.

Tabela 3: Raspredelba na vremeto me|u politi~kite subjekti vo plateni programi (%)

KOALICII	MTV1	A1	SITEL
<i>Glavata gore</i>	66%	0%	42%
<i>Za Makedonija</i>	23%	45%	7%
<i>SPM</i>	0%	0%	46%
<i>Drugi</i>	11%	55%	5%
<i>Vkupno</i>	100%	100%	100%

Pe~ateni mediumi

Site 5 vesnici sledeni od 15 avgust zna~itelno ja pokriva izbarnata kampawa, nudej}i im na glasa~ite mnogubrojni stavovi vo smisla na uredni~kata politika. Tabelata 3 go poka`uva prostorot (%) daden na sekoj politi~ki subjekt.

Tabela 3: Raspredelba na prostorot me|u politi~kite subjekti (%)

KOALICIJI	<i>Dnevnik</i>	<i>Fakti</i>	<i>Makedonija Denes</i>	<i>Nova Makedonija</i>	<i>Utrinski Vesnik</i>
Vlada	17%	13%	15%	24%	19%
Glavata gore	14%	3%	17%	28%	23%
Za Makedonija	28%	5%	20%	21%	27%
SPM	3%	1%	3%	2%	2%
DPA - RP	5%	27%	4%	4%	2%
PDP	3%	10%	1%	2%	3%
DUI	5%	24%	3%	3%	4%
NDP	1%	14%	1%	0%	0%
Drugi	22%	2%	32%	11%	16%
Pretsedatel	2%	1%	4%	4%	3%
Pretsedatel na Sobranie	2%	0%	1%	1%	2%
Vkupno	100%	100%	100%	100%	100%

Op{ti zabele{ki

Nabquduvaweto na izbarnata kampawa poka`a neizbalansirana opfatenost na polovite i vo pe~atenite i vo elektronskite mediumi: vo samo 2% od vremeto posveteno na politi~kite subjekti, na trite TV stanici, se izvestuva{e za `enite kandidati.

Edinstvenite tri `eni koi bea vo zna~itelno mera spomenati vo TV programite bea: [e}erinska, R. (SDSM); Samoilova-C., G. (Minister za kultura); i Mitreva, I. (SDSM). Balansot na polovite vo vesnicite voglavno go poka`a istiot trend, so malku pogolema opfatenost na dve drugi `eni politi~ari, Trpkova, E. (ND); i Arifi, T. (DUI).

Nabquduvanite mediumi seu{te se ~inat deka se polarizirani na etni~ka osnova, so toa {to mediumite na makedonski jazik voglavno gi pokriva aktivnostite na politi~kite partii na etni~kite Makedonci, dodeka mediumite na albanski jazik poop{irno gi pokriva aktivnostite na partiite na etni~kite Albanci. Trite mediumi nabquduvani na nacionalno nivo posvetija okolu 6% pokrienost na partiite na etni~kite Albanci, dodeka partiite na etni~kite Makedonci dobija 94% od

vremeto. Sprotivno na ova, dnevniot vesnik na albanski jazik, Fakti, posveti 82% od prostorot na aktivnostite na partiite na etni~kite Albanci.

Site tri TV stanici koi bea sledeni gi emituvaa pette spotovi na Dr`avnata izborna komisija za edukacija na glasa~ite, izgotveni vo sorabotka so Me|unarodnata fondacija za izborni sistemi (IFES).